

2023

Juvan esi- ja perusopetuksen opiskeluhuollon suunnitelma

Sivistyslautakunta 6.6.2023 26 ja § 27

Sisällys

1 Opiskeluhoolto ja opiskeluhoitopalvelut	4
1.1 Opiskeluhoollon järjestäminen	4
1.2 Opiskeluhoollon kokonaisuus	4
1.2.1 Yhteisöllinen yksikkökohtainen opiskeluhoolto	5
1.2.2 Yksilökohtainen opiskeluhoolto	6
2 Juvan esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma	7
2.1 Opiskeluhoollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut	7
2.1.1 Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta	8
2.1.2 Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista	9
3 Kouluyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi	9
3.1 Yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esi- ja perusopetuksessa	10
3.2 Oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset	10
3.2.1 Koulukohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat	10
3.3 Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen	11
3.4 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisen ja käyttöön puuttuminen – Tämä osio ei koske esikoululaisia!	13
3.5 Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa	14
4 Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)	15
4.1 Oppilaan ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin	15
4.2 Yksittäisen oppilaan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen	15
4.3 <i>Opiskeluhoitokertomusten laatiminen</i> , säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitokisterille	16
4.4 Tarvittavan opiskeluhoollon järjestäminen kurinpitotoimen tai oppilaan opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä – ei koske esiopetusta!	17
4.5 Opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaavan arvion toimintakäytänteet (ml. suostumuksen hankkiminen) koulussa	17
4.6 Oppilaan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet	18
5 Yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien ja muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa	18

5.1 Oppilaiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimiseen ja yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamiseen.....	19
5.2 Koulun opetus- ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä	19
5.3 Opiskeluhoillon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä	19
5.4 Yhteistyö muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi.....	20
5.5 Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille.....	21
6 Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma	22
6.1 Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.....	22
6.2 Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle).....	22
Kriisisuunnitelma	25
Kriisiryhmä ja sen tehtävät	26
Äkillisen kriisin hoitaminen on monivaiheista toimintaa	28
Oppilaan kuolema.....	29
Opettajan kuolema	29
Oppilaan lähiomaisen kuolema	30
Onnettomuus tai väkivaltatilanne koulussa.....	30
Muuta huomioitavaa.....	30
Psykososiaalisen tuen suunnittelun ja toteutuksen yhteistyö.....	30
Mistä toimijoita - milloin ei pidä itse toimia?	31
Kriisitilanteiden viestintäperiaatteita psykososiaalisen tuen näkökulmasta	31
Ulkopuolinen maailmakin tarvitsee informaatiossa.....	32
Yhteistyö vanhempien kanssa kriisitilanteissa	32
Ohjeita ja toimintamalleja kriisin käsittelyyn	33
Lapsi äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen	33
Nuori äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen.....	34
Keskusteluaiheita koululuokkaan äkillisen kriisin jälkeen	35

Traumaattisten tapahtumien käsittely luokassa.....	35
Esimerkkejä jatkotyöskentelyn avuksi.....	40
Näkökohtia kriisityöstä monikulttuuritilanteissa	40
Käsitteitä ja termejä:.....	42

1 Opiskeluhoolto ja opiskeluhooltopalvelut

Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuu on siirtynyt vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille. Uudistuksen myötä myös opiskeluhooltalveluiden järjestämisvastuu siirtyi hyvinvointialueille. Opiskeluhooltalveluilla tarkoitetaan opiskeluterveydenhuoltoa sekä kuraattori- ja psykologitalveluita.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Lisäksi oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon ja opiskeluhoollon talveluihin. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus. (Pops)

1.1 Opiskeluhoollon järjestäminen

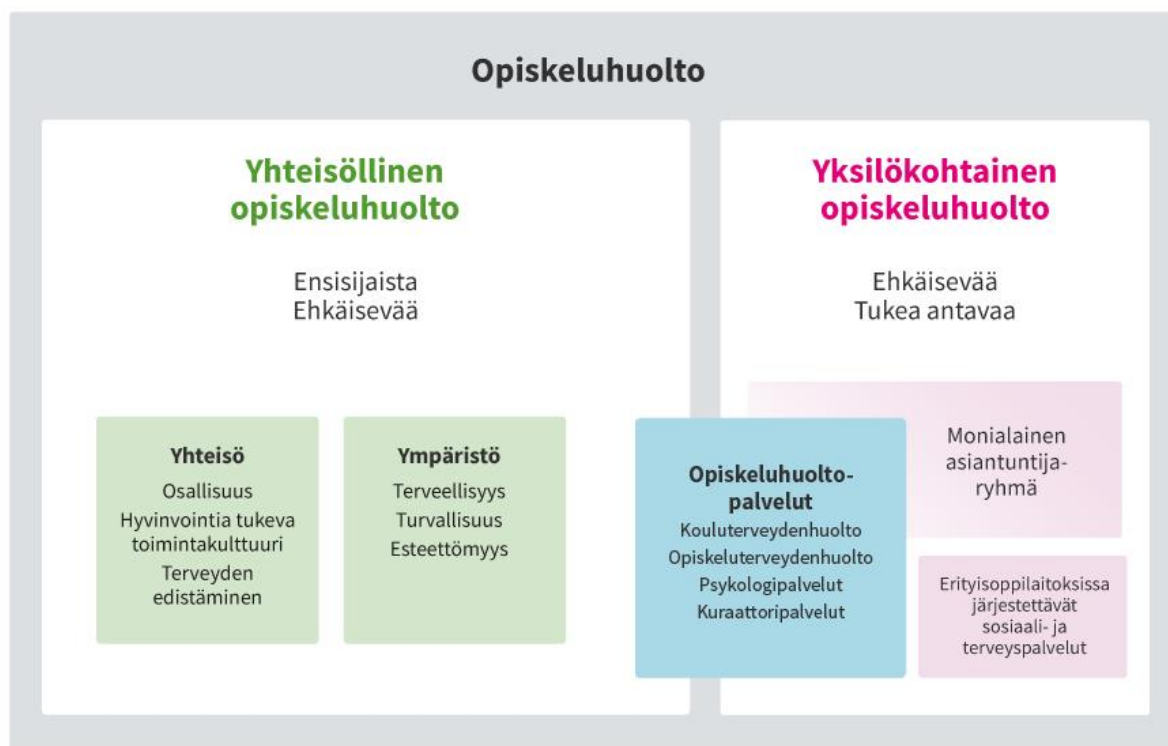
Opiskeluhooltalvelut järjestetään jatkossakin ensisijaisesti lähitalveluna. Juvan kunta tarjoaa opiskeluhooltalveluille asianmukaiset tilat ja huolehtii, että talvelut ovat helposti opiskelijoiden saatavilla. Erityisen tärkeää saavutettavuuden varmistaminen on opiskeluterveydenhuollossa, jos talvelut tarjotaan keskitetyissä toimipisteissä.

Koulutuksen järjestäjä (myöhemmin Juvan kunta) vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten on laadittu Juvan esi- ja perusopetuksen opiskeluhooltosuunnitelma. Se laaditaan yhteistyössä opiskeluhoollon toimijoiden, opiskelijoiden sekä huoltajien kanssa. Juvan kunta vastaa myös opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvattujen asioiden toteutumisesta.

Hyvinvointialue vastaa opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoritalvelujen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhooltalvelujen järjestämisestä opiskelijoille. Hyvinvointialueella tulee olla alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma hyvinvointialueen vastuulla olevien opiskeluhooltalvelujen järjestämiseksi. Alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma pohjautuu alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhooltosuunnitelmiin. (THL)

1.2 Opiskeluhoollon kokonaisuus

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä koulujen ja opiskeluhooltalvelujen henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhooltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Kuva: Opiskeluhoollon lakimuutokset Hietanen-Peltola

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi oppilailla on oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat kouluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhoitopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat. (Pops)

1.2.1 Yhteisöllinen yksikkökohtainen opiskeluhoolto

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria, joka edistää oppilaiden ja opiskelijoiden

- oppimista
- terveyttä ja hyvinvointia
- sosiaalista vastuullisuutta
- vuorovaikutusta
- osallisuutta
- ympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.

Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö kuuluu kaikille koulun ja oppilaitoksen toimijoille. Jokaisen oppilaan ja opiskelijan kanssa työskentelevän sekä opiskeluhoitopalveluista vastaavan viranomaisen ja työntekijän on tehtävissään edistettävä oppilaiden ja opiskelijoiden ja koko koulu- ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä huoltajien kanssa. Ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on koulun tai oppilaitoksen henkilökunnalla. Yhteisön toimintakulttuurin kehittämistä ja yhteisöllistä työtä johtaa rehtori tai koulunjohtaja.

Opiskeluhoitoryhmässä asioita käsitellään vain yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Ryhmistä, luokista, opiskeluympäristöstä ja koulu- tai oppilaitosyhteisöstä voidaan keskustella esimerkiksi ilmapiirin, työrauhan, kiusaamisen, hyvinvoinnin, terveyden tai osallisuuden näkökulmista. Koska opiskeluhoitoryhmässä ei käsitellä yksittäistä oppilasta tai opiskelijaa koskevia asioita, voivat työskentelyyn osallistua myös oppilaat ja opiskelijat, huoltajat tai ulkopuoliset yhteistyökumppanit käsiteltävän aiheen edellyttämällä tavalla. Tarvittaessa ryhmä voi myös kuulla asiantuntijoita.

Opiskeluhoitoryhmän tehtäviin voi kuulua esimerkiksi:

- Opiskeluhoitoa koskevan tiedon kokoaminen eri lähteistä
- Rakenteiden ja toimintatapojen luominen yhteisölliselle ja ennalta ehkäisevälle työlle
- Opiskeluhoitoryhmän omien toimintatapojen kehittäminen ja arviointi
- Osallisuudesta huolehtiminen (ml. oppilaat ja opiskelijat, huoltajat, yhteistyökumppanit)
- Opiskeluhoitosuunnitelman (+ turvallisuussuunnitelmien) valmistelu
- Opiskeluhoollosta tiedottaminen
- Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön seuranta ja arviointi

1.2.2 Yksilökohtainen opiskeluhoito

Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon sisältyvät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Siihen kuuluu myös monialainen asiantuntijaryhmä, joka kootaan tapauskohtaisesti oppilaan tueksi. Myös opetuksen ja koulutuksen tueksi järjestettävät sosiaali- ja terveyspalvelut erityisoppilaitoksissa ovat osa yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuutta.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sen toteuttaminen edellyttää suostumusta.

Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus psykologi- tai kuraattoripalveluihin säädetyssä määräajassa. Palvelut on järjestettävä siten, että oppilaalle ja opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun joko psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä. Jos asia on kiireellinen, keskustelu on järjestettävä samana tai seuraavana koulupäivänä. Asian kiireellisyyden arvioi psykologi tai kuraattori.

2 Juvan esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoillon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoillon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoillon ohjausryhmä. Juvan opiskeluhoillon ohjausryhmän toiminnasta vastaa sivistysjohtaja. Ohjausryhmän muodostavat rehtorit tai koulunjohtajat, laaja-alaiset erityisopettajat, oppilaanohjaajat, varhaiskasvatusjohtaja, nuorisotyöntekijä, kuraattori, terveydenhoitaja sekä psykologi. Ohjausryhmän toimintaa voivat osallistua oppilaat, opiskelijat, huoltajat tai muut ulkopuoliset toimijat tarpeen mukaisesti.

Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esi- ja perusopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa⁶⁰. (Esiops ja Pops)

Juvan kunnan opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoillon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoillon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esi- ja perusopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista opetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa. (Esiops ja Pops)

Juvan esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma on laadittu yhtenä kokonaisuutena. Juvan esiopetus on osa kouluyksiköiden toimintaa ja toimintakulttuurit koulujen kanssa yhteneviä. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten koulujen toimintaa niiden avulla ohjataan. Osiot, mitkä eivät koske esiopetusta, on suunnitelmassa mainittu erikseen. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. (Pops)

Kunnan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmat tulee liittää lastensuojelulain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. [Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain... 377/2022 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

2.1 Opiskeluhoillon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut

Opiskeluhoillon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelun tiedot kerätään **vuosittain** kultakin yksiköltä ja ilmoitetaan opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla on tarkoitus varmistaa opiskeluhoitopalvelujen riittävyys huomioiden oppilaiden ja opetusyhteisön tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräjassa. (Pops)

2.1.1 Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhuollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa on huomioitu kouluyksiköiden määrä ja koulujen oppilasmäärät sekä toimintaympäristöjen erityispiirteet.

Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi eri ikäisten, tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien ja maahanmuuttotustaisten oppilaiden lukumäärät ja osuudet. Oppilasmäärissä on mukana tilapäistä suojelua nauttivat ukrainalaiset oppilaat.

Tuen tarpeet	esi-/oppilas	tehostettu	erityinen	pidennetty	maahanmuutt.	S2-kieli
Hatsola	7/38	2	1	1	0	2
Paatela	3/35	7	0	0	0	0
Yhtenäiskoulu	33/389	45	19	6	20	31
Lukio	79	3	0	0	0	0
Hiekkaniemi	2	2	0	0	0	0
Yhteensä esi-/opp./lukio	43/464/79	57	20	7	20	33

Juvalla on kolme esi- ja perusopetuksen yksikköä, joista Hatsola ja Paatela ovat kolmeopettajaisia. Molemmassa kyläkouluissa on yksi koulunkäynninohjaaja. Martti Talvelan-yhtenäiskoulussa on yhteensä 46 opettajaa ja 15 koulunkäynninohjaajaa. Yhtenäiskoulu vastaa Hiekkaniemen opetuksen järjestämisestä osana omaa toimintaansa. Koulunkäynninohjaajista kolmannes toimii ns. henkilökohtaisena avustajana. Opiskeluhoitopalvelut on pyritty järjestämään ns. lähipalveluna, jotka ovat jakautuneet sekä oppilasmäärien että tarpeiden mukaisesti.

Arviossa on hyödynnetty monipuolisesti paikallista lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja elinoloja koskevaa seurantatietoa, jota on koottu myös oppilailta ja huoltajilta, opetushenkilöstöltä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisilta. (Pops)

Neuvolapalveluiden haasteena on ollut henkilöstön vaihtuvuus sekä saatavuus. Tästä syystä palvelua on ollut vaihtelevasti saatavilla. Neuvolasta saatava esiopetuksen järjestämisen kannalta oleellinen tieto jää useasti puutteelliseksi. Kouluterveydenhoitaja on ollut tavattavissa suunnitellusti. Vaikka terveydenhoitajan mitoitus laskennallisesti riittää, on hänelle jatkuvasti jonoa. Asiakkaiden tarpeiden haasteellisuus aiheuttaa kuormittumista. Psykkiset ongelmat ja monitahoiset haasteet kuormittavat koko palveluketjua, mikä näkyy myös koulukuraattorin arjessa. Vaikka kuraattorille on osoitettu Juvalla enemmän resurssia kuin valtakunnallinen mitoitus edellyttää, jää hänelle ennaltaehkäisevään työhön verrattain vähän aikaresurssia.

Koulupsykologien palvelut paranivat vuoden 2022 aikana, koska saimme alakoulun ja yläkoulun oppilaille omat psykologit. Jonoa on päässyt kertymään lähinnä alakouluikäisten oppilaiden osalta. Verrattuna aikaisempiin vuosiin, resurssia on ollut vuonna 2022 hyvin. Suurimpana huolena opetuksen järjestäjän näkökulmasta on resurssien pysyvyys ja jatkuvuus.

2.1.2 Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (kouluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet. (Pops)
Arvio opiskeluhoitopalveluista käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opiskeluhoito	psykologi	kuraattori	terveydenhoitaja	neuvolapalvelut	lääkäri
Hatsola	0,1	0,08	0,1	x	x
Paatela	0,1	0,07	0,1	x	x
Yhtenäiskoulu	0,6*	0,85*	0,8*	x	x
Hiekkaniemi	0,003	0,004	0	x	x
Yhteensä	0,8	1	1	ei tietoa	0,2

*Pitää sisällään lukion resurssin.

3 Kouluyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoitopalvelun edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esi- ja perusopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Koulun henkilökunnalla on ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista. (Pops)

Kouluyhteisöjen opiskeluhoitoryhmät kokoontuvat vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa (kerran syksyllä ja kerran keväällä). Opiskeluhoitoryhmään kuuluvat koulunjohtaja/ rehtori, opettajien edustajat, laaja-alainen erityisopettaja, kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori, koulupsykologi, vanhempien edustaja ja tarvittaessa muita asiantuntijoita. Opiskeluhoitoryhmän painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä ja koulun tukimuotojen suunnittelussa. Vanhempainyhdistys toimii yhteistyössä koulun kanssa. Oppilaskunta on aktiivisesti mukana koulun opiskeluhoitopalvelun edistämässä ja ottaa kantaa asioihin, osallistuu sekä suunnittelee yhteisiä toimenpiteitä.

3.1 Yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esi- ja perusopetuksessa

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on tärkeä osa esi- ja perusopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten ja nuorten terveyden sekä hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (*opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoolto*) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esi- ja perusopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu opetussyhteisön hyvinvoinnista.

3.2 Oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset

Oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Oppilaiden osallisuuden edistäminen on opetuksen järjestäjän tehtävä. Oppilashuolto luo kouluyhteisössä edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Koulun järjestyssäännöt lisäävät kouluyhteisön turvallisuutta, viihtyisyyttä ja sisäistä järjestystä.

Oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamista toteutetaan jatkuvana arviointina lukuvuoden aikana sekä vuosittain toistettavalla koulukohtaisella hyvinvointikyselyllä, THL:n suorittamilla kouluterveyskyselyillä, terveydenhoitajan ja koululääkärin suorittamilla laajoilla terveystarkastuksilla, turvallisuuskävelyillä ja kolmen vuoden välein suoritettavilla työterveystarkastuksilla. Tuloksia käsitellään yksiköittäin yhteisöllisissä opiskeluhooltoryhmissä. Tuloksia hyödynnetään opiskeluhoollon kokonaistarpeen arvioimisessa ja resurssien kohdentamisessa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

3.2.1 Koulukohtaisten opiskeluhooltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

Koulukohtaisia opiskeluhooltoryhmiä johtaa rehtori tai koulunjohtaja. Opiskeluhooltoryhmät kokoontuvat vähintään kaksi kertaa vuodessa. Opiskeluhooltoryhmän työskentelyn painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä ja koulun tukimuotojen suunnittelussa.

Hatsolan ja Paatelan opiskeluhoitoryhmään kuuluvat koulunjohtajan lisäksi opettajat, kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori, psykologi sekä huoltajien ja mahdollisuuksien mukaan oppilaiden edustajat. Opiskeluhoitoryhmä kokoukseen voidaan tarvittaessa pyytää muita edustajia.

Martti Talvela- yhtenäiskoulun opiskeluhoitoryhmä kokoontuu neljä kertaa vuodessa. Yhtenäiskoulun opiskeluhoitoryhmään kuuluvat rehtorit, johtotiimin jäsenet, laaja-alaiset erityisopettajat, opinto-ohjaaja, koulun nuorisotyöntekijä, terveydenhoitaja, kuraattori, psykologi ja koululääkäri.

3.3 Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen

Läsnäoloa tukeva koulun toimintakulttuuri edistää oppimista, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. Poissaolojen ehkäiseminen on keskeisessä asemassa suunniteltaessa poissaoloihin liittyviä toimenpiteitä ja toimintamalleja. Poissaolojen ehkäisemisessä kouluun kiinnittymistä ja läsnäoloa tuetaan niin kouluyhteisön kuin yksittäisen oppilaankin tasolla.

3.3.1 Kouluun kiinnittyminen ja poissaolojen ehkäiseminen

Opiskeluhoito on yhteisöllistä ja yksilökohtaista työtä, jonka avulla huolehditaan niin kouluyhteisön kuin yksittäisen oppilaan hyvinvoinnista ja oppimisesta. Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa koulun toimintakulttuuria ja arjen huolenpitoa, jonka avulla vahvistetaan oppilaan osallisuutta ja kokemusta kuulumisesta luokka- ja kouluyhteisöön. Opiskeluhoito ulottuu kaikkeen koulutyöhön ja on kouluyhteisön aikuisten yhteinen tehtävä. Välittävä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä kiireettömyys ja kuulluksi tuleminen edistävät oppilaan kiinnittymistä yhteisöön. Poissaolojen ehkäisemistä, suunnitelmallista seurantaa ja niihin puuttumista koordinoi koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä osana yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kokonaisuutta. Yhteisöllisen työn suunnittelussa on tärkeää varmistaa oppilaiden ja huoltajien osallisuus.

Koulussa opitaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja osana oppiaineiden opetusta ja laaja-alaisen osaamisen kokonaisuutta. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua varten voidaan paikallisesti laajentaa esimerkiksi terveystiedon tai muiden aineiden oppimäärää. Yhteisön kannustava ilmapiiri tukee oppilaiden aitoa toimijuutta sekä vertaissuhteiden muodostumista. Erityistä huomiota läsnäolon tukemiseen tulee kiinnittää opintojen nivelvaiheissa, jolloin kiinnittyminen uuteen yhteisöön on kesken.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden varhainen havaitseminen sekä riittävä ja oikea-aikainen tuki ehkäisee poissaoloja. Oppimisen sujuminen, onnistumiset ja kannustava palaute tukevat kouluun kiinnittymistä. Myös kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen ja niihin järjestelmällinen puuttuminen tukevat yksittäisen oppilaan ja koko yhteisön hyvinvointia ja kiinnittymistä koulutyöhön. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, keskustelu läsnäolon merkityksestä ja tiedottaminen poissaolojen seurannasta ja puuttumisen käytännöistä tukee oppilaan läsnäoloa koulussa.

3.3.2 Poissaolojen seuranta ja niistä ilmoittaminen

Opetuksen järjestäjä seuraa poissaoloja suunnitelmallisesti hyödyntäen koulutason tietoja. Oppilaiden poissaolot seurataan ja kirjataan säännöllisesti Wilmaan. Kirjaamisesta huolehtii oppilaan opettaja. Vastuu poissaolojen seurannasta luokka- ja yksilötasolla on luokanopettajalla tai -valvojalle Poissaolojen seurannasta koulutasolla vastaa rehtorit/ koulujohtajat. Yksikkökohtaiset poissaolot dokumentoidaan luokkatasolla ja niitä seurataan opetuksen järjestäjän taholta.

On tärkeää, että poissaoloihin reagoidaan varhain poissaolon syystä riippumatta. Poissaolosta ilmoitetaan huoltajalle tai muulle oppilaan lailliselle edustajalle mahdollisimman pian. Poissaolojen lisääntyessä tai pitkittyessä tulee olla viipymättä yhteydessä opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisiin. Poissaolojen kohdennetusta seurannasta sovitaan yksilöllisesti.

3.3.3 Poissaoloihin puuttuminen ja taustasyiden selvittäminen –

liite 3

Poissaolojen taustasyöt ovat moninaiset ja ne voivat liittyä niin yhteiskunnan, koulun, oppilaan kuin kodinkin tapahtumiin ja muutoksiin. Oppilaan kannalta tarkoituksenmukaisten tukitoimien tarjoamiseksi on hyvä selvittää poissaolojen taustasyitä siinä määrin kuin se on mahdollista. Syiden selvittäminen ja vastuut sovitaan tiiviissä yhteistyössä oppilaan, huoltajien, opettajien ja opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Opetuksen järjestäjän ja koulun tulee tunnistaa kouluun ja kouluyhteisöön liittyviä tekijöitä poissaolotilanteissa ja puuttua niihin mahdollisimman pian.

Yksittäisen oppilaan poissaoloihin puututaan opetuksen järjestäjän tekemän poissaoloihin puuttumisen toimintamallin mukaisesti. Poissaoloihin puuttumisen toimintamallia on kehitetty yhteistyössä opiskeluhoitopalveluiden henkilöstön kanssa ja sitä on esitelty huoltajille sekä oppilaille eri tilaisuuksissa. Toimintamalli tulee käyttöön 1.8.2023 alkaen. Opettaja voi konsultoida yksittäisen oppilaan asiassa opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisia opiskeluhoitopalveluiden tuen tarpeen arvioimiseksi ja tilanteen selvittämiseksi. Monialainen työskentely on tärkeää käynnistää mahdollisimman varhain. Tarvittaessa kutsutaan koolle monialainen asiantuntijaryhmä (yksilökohtainen). Ryhmässä selvitetään oppilaan tuen tarvetta, järjestetään tukea ja seurataan tilannetta. Opiskeluhoitopalveluista oppilas ohjataan tarvittaessa koulun ulkopuolisiin sosiaali- ja terveydenhuollonpalveluihin.

Oppilaan poissaolojen vähentämiseksi voidaan lisäksi tarvita oppilaan tarvitsemien oppimisen ja koulunkäynnin tukitoimien päivittämistä. Mikäli oppilas ei terveydentilan tai painavan muun syyn vuoksi pysty kokonaan tai osittain osallistumaan lähiopetukseen, tulee viimesijaisena keinona harkita päätöksen tekemistä erityisistä opetusjärjestelyistä ja oppimissuunnitelmasta ja siitä, miten oppilaan opetus, oppimisen tuki ja arviointi järjestetään poissaolojakson aikana.

Tarvittaessa on otettava yhteyttä sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi tai tehtävä lastensuojeluilmoitus.

1 Laki perusopetuslain 26 § muuttamisesta (947/2022) 2 Perusopetuslaki 11 §, 14 § (628/1998), Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettujen opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 6 § 3Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2 - 6 § (1287/2013) 4 Perusopetuslaki 29 § (626/1998) 5Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § (1287/2013) 6Terveystiedonhuoltolaki 15 a §, 16 §, 17 a § (1326/2010), Sosiaalihuoltolaki 5 §, 10 §, 27 c § (1301/2014) 7Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 - 19 § (1287/2013) 8Perusopetuslaki 16 §, 16 a §, 17 §, 17 a § (628/1998) 9Perusopetuslaki 18 § (628/1998) 10 Sosiaalihuoltolaki 35 § (1301/2014) 11Perusopetuslaki 3 § (626/1998)

3.4 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisen ja käyttöön puuttuminen – Tämä osio ei koske esikoululaisia!

Ehkäisevä päihdetyö on osa opiskeluhoollon kokonaisuutta, jolla edistetään sekä yhteisöllistä että yksilöllistä hyvinvointia ja varmistetaan oppimisympäristön terveellisyys ja turvallisuus. Tärkeää on sopia, miten toimitaan varhaisessa puuttumisessa lasten ja nuorten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä sekä rahapelaamista tunnistettaessa. Yksiköissä on toimintamallit, miten akuuteissa tilanteissa toimitaan, jos oppilas tai opiskelija käyttää tupakka- ja nikotiinituotteita koulun alueella, esiintyy päihtyneenä tai pelaa rahapelejä kouluajalla tai hänellä on hallussaan päihteitä oppilaitoksen alueella:

- miten huoli otetaan puheeksi ja kartoitetaan jatko tuen tarve, ja kuka siitä vastaa,
- tiedottaminen huoltajille,
- miten oppilas tai opiskelija ohjataan jatkotuen piiriin ja
- kuka vastaa seurannasta.

Koulujen järjestyssäännöissä mainitaan:

- Kouluun ei saa tuoda laissa kiellettyjä, vaarallisia tai omaisuuden vahingoittamiseen tarkoitettuja esineitä tai aineita. Samoin päihteiden ja tupakointivälineiden tuonti kouluun ja niiden käyttö koulussa on kielletty.

Ehkäisevän päihdetyön kannalta yhteisöllisessä opiskeluhoollissa olennaisia ovat erityisesti toimet, jotka edistävät

- vuorovaikutustaitoja
- oppilaiden ja opiskelijoiden sitoutumista yhteisöön
- sosiaalista vastuuta
- terveyttä ja hyvinvointia edistäviä elintapoja
- mielenterveyttä
- terveyttä ja turvallisuutta edistävää ympäristöä – kuten yhteisiä toimintatapoja päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin sekä rahapelaamiseen liittyvissä ongelmatilanteissa, käytäntöjä tuen tarpeiden varhaiseksi tunnistamiseksi sekä avun ja tuen piiriin ohjaamiseksi.

Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaa Juvan kunnassa moniammatillinen työryhmä Rukkanen, joka tekee yhteistyötä hyvinvointialueen, yksiköiden sekä muiden toimijoiden kanssa ehkäisevän päihdetyön hyväksi. Koulussa annetaan päihdekasvatusta osana ympäristöopin ja terveystiedon opetusta sekä muita oppiaineita ja se nivoutuu osaksi muuta ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta

Alaikäisen päihteiden käyttö on aina haitallista. Peruskoulussa alkoholin, huumausaineiden ja lääkkeiden väärinkäyttö vaatii vanhempien ja lastensuojelun yhteistyötä sekä usein monialaista työskentelyä. Käytännössä se, miten ja kuka käyttöön puuttuu, määrittävät käytettävän päihteen laatu, käytön tai pelaamisen määrä ja tiheys (kokeilua vai säännöllistä käyttöä) sekä nuoren ikä. Alaikäisen alkoholinkäytöstä ja kaiken ikäisten huumeiden käytöstä tulee olla yhteydessä opiskeluhoitopalveluihin sekä *lastensuojeluun*, joissa tilanne arvioidaan.

Epäiltäessä nuoren käyttävän päihteitä on tärkeää seurata säännöllisesti opiskeluhollossa hänen tilannettaan koulussa tai oppilaitoksessa ja mahdollisia poissaoloja. Toistuvien havaintojen tai epäilyjen yhteydessä laaditaan kirjallinen suunnitelma seurannasta ja mahdollisesta hoitoonohjauksesta. Päihteitä käyttävää nuorta ja hänen perhettään ei tule jättää yksin, vaan heidät ohjataan tuen piiriin, varmistaen sen saatavuus, kunnan tai oppilaitoksen päihdestrategian mukaisesti.

Mikäli nuoren epäillään olevan päihtyneenä oppilaitoksen alueella, hänelle voidaan tehdä huumausainetestaus tietyin ehdoin, varmistaen että toiminnan painopiste on nuoren terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä, kuten tuen piiriin ohjaamisessa. Mikäli opiskelijalla on hallussaan huumausaineita oppilaitoksen alueella, tulee ottaa yhteys poliisiin, sillä huumausainelain 5§:n mukaan huumausaineen hallussapito ja käyttö on kiellettyä. Opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus ottaa haltuun oppilaalta tai opiskelijalta muussa laissa kielletty esine tai aine, kuten alkoholi- ja rahapelituotteet. Laittomista päihteistä tehdään aina ilmoitus poliisille.

Mikäli huoli ei koske yksittäistä oppilasta tai opiskelijaa, vaan enemmänkin nuorten myönteistä suhtautumista päihteisiin laajemmin, on oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmän hyvä käynnistää laajempia toimia tilanteen muuttamiseksi. [Varhainen tunnistaminen oppilaitoksessa - THL](#)

3.5 Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa

Koulu ympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta arvioidaan jatkuvasti sekä vuosittaisilla yksikkökohtaisilla turvallisuuskävelyillä ja määräajoin suoritettavilla työterveystarkastuksilla. Tarkastuksia tehdään yhteistyössä kiinteistöpalveluiden, hyvinvointialueen edustajien, työterveyshuollon, työsuojelun sekä terveystarkastajan kanssa.

4 Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan neuvolapalveluita, kouluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhooltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä⁷⁵. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa seurataan ja edistetään oppilaan kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea. (POPS)

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen ja perusopetuksessa aina oppilaan sekä tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan osallisuus ja mielipiteet otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä. (Lomake)

4.1 Oppilaan ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin

Opiskeluhoollon keskeinen tehtävä on kaiken arkisen rutiinin keskelläkin varmistaa, että juuri kipeimmin avun tarpeessa oleva lapsi/ nuori tunnistetaan. Kun koulun henkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä herää huoli, hän keskustelee asiasta ensin lapsen/ nuoren kanssa. Hän välittää tiedon huolesta ja/ tai keskustelusta vastuuopettajalle, joka on yhteydessä huoltajiin. Vastuuopettaja tiedottaa huoltajia ja ohjaa lapsen/ nuoren opiskeluhooltopalveluihin. Vastuuopettaja on joko luokanopettaja tai luokanvalvoja.

4.2 Yksittäisen oppilaan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen

Monialainen asiantuntijaryhmän **koolle kutsuminen**:

- sovitaan tilannekohtaisesti, joko koulun henkilöstöön kuuluva tai opiskeluhooltopalveluiden ammattilainen
- yleensä se, joka on huolen tuonut esille tai saanut lapselta/oppilaalta/opiskelijalta tai huoltajalta huolen tietoonsa

kutsu:

- mietittävä, ketkä kaikki ovat olennaisia asian selvittämisessä ja tuen järjestämisessä, pohdittava erikseen esim. kunkin opiskeluhooltopalveluiden ammattilaisen tarve
- huomioitava asian kiireellisyys

suostumus:

- suullinen suostumus riittää: koulun henkilöstö ja opiskeluhooltopalvelut
- kirjallinen suostumus: mikäli muita osallistujia, esim. tukihenkilö, lastensuojelun työntekijä, etsivä nuorisotyöntekijä, puheterapeutti, toimintaterapeutti → lomake, joka on arkistoitava säädösten mukaan
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

	Opiskeluhoollon monialainen asiantuntijaryhmä
Lakiperuste	Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki
Opetussuunnitelma peruste	Esiopetussuunnitelma, luku 6 Perusopetuksen opetussuunnitelma, luku 8
Suostumuksellisuus	Lapsen/oppilaan suostumukseen perustuva (joskus myös huoltajalla harkintavaltaa, erityisesti pienempien lasten/oppilaiden kohdalla)
Missä vaiheessa?	Varhainen tuki ja suurempien ongelmien ennaltaehkäisy Ongelmatilanteet ja tarvittaessa muihin palveluihin ohjaaminen ja muiden palveluiden mukaan ottaminen monialaisen tuen järjestämiseen
Tyypillisiä aiheita	Runsaat poissaolot Käyttäytymisen pulmat Kiusaaminen Yksinäisyys Mielialaoireet Perheen kriisit Lapsen/oppilaan/opiskelijan kriisit Lapset puheeksi -keskustelusta esiin nousevat huolet/haavoittuvuudet
Kokoonkutsuja	sovitaan tilannekohtaisesti, joko koulun henkilöstöön kuuluva tai opiskeluhooltopalveluiden ammattilainen
Kokoonpano	Vähintään kaksi ammattilaista, vähintään yksi opiskeluhooltopalvelujen edustaja
Tapaamisen struktuuri	Lapsen puheeksi -neuvonpito ja lain mukaiset kirjaamisvaatimukset
Kirjaaminen	Wilma tai vastaava, laissa kirjattu, mitä tulee kirjata
Erityistilanteet	Jos ammattilaisten näkemyksen mukaan selkeä tuen tarve, mutta lapsi/oppilas/opiskelija (ja huoltaja) kieltäytyy, tulee pohtia muita tuen tapoja ja tehdä tarvittaessa esim. Is-ilmoitus

4.3 Opiskeluhooltokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterille

Opiskeluhooltokertomus laaditaan Wilmaan opiskelijan tietokortille kohtaan Muistio. Oppilaiden kertomukset Wilmassa muodostavat koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterin, jonka vastuuhenkilönä toimii Wilman pääkäyttäjä/ koulusihteeri.

Mikäli oppilas/opiskelija vaihtaa koulua/oppilaitosta ja saman asian käsittely jatkuu seuraavassa koulussa/oppilaitoksessa:

- Mitään opiskeluhoollon asiakirjoja ei siirretä ilman lupaa.

- Ennen koulun vaihtoa sovitaan siitä, annetaanko uuden koulun monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenille oikeus lukea aiempia muistioita Wilman kautta vai tulostetaanko Wilman muistiot lähetettäväksi sovitulle yhteyshenkilölle. Tiedon siirtoon pyydetään oppilaan/opiskelijan/huoltajan lupa. Mikäli päädytään oikeuden antamiseen Wilman kertomuksiin, ollaan tarvittaessa yhteydessä pääkäyttäjään, jos asiakirjat on jo merkitty valmiiksi.
- Pyydetään oppilaalta/opiskelijalta/huoltajalta lupa aiempien paperisten opiskeluhuollon asiakirjojen kopioimiseen ja antamiseen seuraavan koulun/oppilaitoksen käyttöön oppilaan/opiskelijan/huoltajan nimeämälle henkilölle, mikäli tällaisia asiakirjoja on olemassa.
- Uudessa koulussa oppilasta/opiskelijaa/huoltajaa pyydetään allekirjoittamaan uusi suostumuslomake.

Suostumus asian käsittelyyn opiskeluhuollon asiantuntijaryhmässä tulostetaan paperille oppilaan/opiskelijan/huoltajan allekirjoitettavaksi. Suostumusta voidaan myöhemmin täydentää samaan asiakirjaan tai tekemällä uusi. Asiakirjat säilytetään siten, että yhtä oppilasta koskevat asiakirjat ovat oma kokonaisuutensa (asiakirja-akti), ja että mahdolliset useat suostumuslomakkeet asian käsittelyyn säilytetään yhdessä. Asiakirjat säilytetään mapissa oppilaan/opiskelijan nimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä löydettävyyden ja käytettävyyden varmistamiseksi. Koulukohtaisesti voidaan ratkaista, säilytetäänkö kaikki suostumukset yhtenä kokonaisuutena (asiakirjasarja), vai onko tarkoituksenmukaisempaa muodostaa useampi kokonaisuus. Oppilaiden asiakirjat säilytetään omina kokonaisuuksinaan.

4.4 Tarvittavan opiskeluhuollon järjestäminen kurinpitotoimen tai oppilaan opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä – ei koske esiopetusta!

Tarvittavat opiskeluhuollon palvelut ovat käytössä myös opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36 h §:ssä tarkoitettuna oppilashuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

4.5 Opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaavan arvion toimintakäytänteet (ml. suostumuksen hankkiminen) koulussa

Vastuupettaja täyttää omalta osaltaan arvion oppilaan selviytymisestä ja hyvinvointia kuvaavasta arvioista ns. laajoissa terveystarkastuksissa. Opettajien täyttämiä laajojen terveystarkastusten arvioita oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista voidaan hyödyntää arviointikeskusteluissa ja ns. vanhempainvarteissa.

4.6 Oppilaan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet

Terveydenhoitajalla on tieto oppilaan sairauksista, niiden vaatimasta hoidosta ja lääkityksestä sekä erityisruokavaliosta. Kouluterveydenhoitaja välittää huoltajien luvalla tarpeellisen tiedon sekä opettajille että ruokapalveluista vastaavalle henkilölle.

Oppilaan turvallisen lääkehoidon kannalta on olennaista, että koulun henkilöstö, vanhemmat, erikoissairaanhoido ja kouluterveydenhuolto tekevät yhteistyötä.

Lääkehoitoon kouluttamaton henkilö voi antaa lääkärin määräämää, luonnollista tietä annettavaa lääkehoitoa. Tällöin **lääkehoidon toteuttaminen perustuu työntekijän suostumukseen, perehdytykseen, lisäkoulutukseen sekä lääkärin antamaan lupaan.**

Vanhemmat toimittavat koululle **selkeät ja yksinkertaiset kirjalliset ohjeet lääkeannoksista ja muut hoito-ohjeet sekä tietoa niiden mahdollisista vaikutuksista hoitoon.** Vanhempien on huolehdittava siitä, että oppilaan lääkehoidon toteuttamisesta sovitaan yhdessä terveys- ja opetustoimen henkilöstön kanssa.

Sovittaviin asioihin kuuluvat:

- lääkityksen toteuttaja sekä tämän varahenkilö
- lääkityksen toteuttajien perehdytys
- erityistilanteisiin varautuminen
- ensiapukäytännöt
- työnjako ja vastuut koulun toimijoiden, vanhempien ja lapsen kesken.

5 Yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien ja muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoito on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Oppilaiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

5.1 Oppilaiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhuoltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimiseen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseen

Opiskeluhuoltosuunnitelmaa on laadittu yhteistyössä opetustoimen henkilöstö, opiskeluhuoltopalveluiden, oppilaiden ja heidän huoltajien kanssa kevään 2023 aikana. Opiskeluhuoltosuunnitelmaa on käsitelty kuntakohtaisessa yhteisöllisessä opiskeluhuollon ohjausryhmässä huhtikuussa 2023.

Opiskeluhuoltosuunnitelmaa on käsitelty koulukohtaisissa oppilaskunnissa toukokuussa 2023. Suunnitelma on ollut nähtävillä opetustoimen PedaNet-sivuilla ja niitä on ollut mahdollisuus kommentoida.

5.2 Koulun opetus- ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä

Perehdytystä tehdään aina kun tulee tarve päivittää tietoa tai uusi henkilö tulee koulun opetus- tai muuhun henkilöstöön. Perehdytyksestä vastaa ensisijaisesti koulujohtaja tai rehtori. Perehdytystä voi sovittaessa tehdä joku muu kuin edellä mainittu. Osaamisen varmistaminen toteutetaan yhteisissä kokouksissa ja arviointipalavereissa sekä mahdollisesti vesoissa ja lisäkoulutuksilla.

5.3 Opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä

Opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen aikana on tuen jatkuvuuden kannalta tärkeää. Juvan kunnan opiskeluhuoltopalvelut tuottaa Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisa. Kullakin koululla työskentelee säännöllisesti sekä kouluterveydenhoitaja että -kuraattori. Tarpeen mukaan myös koulupsykologi ja -lääkäri käy kouluilla. Opiskeluhuollon edustaja osallistuu oppilaan pedagogisen arvion käsittelyyn ja pedagogisen selvityksen laadintaan. He voivat osallistua myös oppilaan tuen suunnitteluun ja toteutukseen. Opiskeluhuoltohenkilöstö voi salassapitosäännösten estämättä antaa niitä tietoja opetuksen järjestäjälle, jotka ovat opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä. Yhteistyötä tehdään myös sairaalaopetuksen aikana ja tarvittaessa myös muiden toimijoiden kanssa. Oppilaan tuen järjestämiseksi on mahdollista konsultoida mm. Valteri-kouluja, sairaalakoulua tai muita vastaavia tahoja.

5.4 Yhteistyö muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi

Perheneuvola

Kasvatus- ja perheneuvonnan sisältö jaetaan neljään ydintehtävään: vanhemmuuden tukeen, lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukeen, pari- ja perhesuhteiden tukemiseen sekä asiantuntija-apuun. Lastenneuvolassa seurataan lasten kasvua ja kehitystä. Neuvolaterveydenhoitajan kanssa voi keskustella perheen terveyteen, hyvinvointiin ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Palvelusta vastaa Eloisa hyvinvointialue ja on osa esiopetuksen nivelvaihetta.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelujen toimintaa ohjaa nuorisolaki (Nuorisolaki 1285/2016) ja se on osa kunnan tuottamaa palvelua. Nuorisotoiminnan tärkein tavoite on pyrkiä tuottamaan lapsille ja nuorille laadukkaita ja pysyviä matalankynnyksen palveluita sekä luoda puitteet lasten ja nuorten omalle toiminnalle ja vaikuttamismahdollisuuksille. Keskeiset tavoitteet ovat:

- edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa,
- tukee nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä sekä harrastamista ja muuta toimintaa kansalaisyhteiskunnassa sekä
- edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Nuorisotoimi on osa ennaltaehkäisevää toimintaa ennen kuin tarvitaan raskaampia palveluja tai ollaan jo korjaavien toimenpiteiden piirissä. Toiminnan muotoina ovat avointen ovien toiminta nuorisotiloilla, harrastekerhot, projektimainen pienryhmätoiminta, tapahtumat, retket, leirit, yksilöohjaus sekä monialainen verkostoyhteistyö. Nuorisolaki pyrkii vahvistamaan nuorten elinolojen kehittämiseksi tehtävää laajapohjaista yhteistyötä sekä nuorten osallisuutta omassa elämässään ja arkiympäristössään.

Nuorisopalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä poikkihallinnollisesti eri toimijoiden kesken mm. järjestöjen ja seurakuntien nuorisotyön kanssa ja ovat omalta osaltaan edistämässä oppilaiden hyvinvointia. Nuorisotyön palveluita järjestettäessä yhteistyö nuorten ja heidän perheidensä sekä muiden nuorten kanssa työskentelevien ja toimivien kanssa on keskeistä. Nuorisotiloilla järjestetään toimintaa keskimäärin neljänä iltana viikossa Nuokkarissa sekä Mininuokkarissa. Nuorisotyön pääasiallinen kohderyhmä ovat 10–18-vuotiaat lapset ja nuoret.

Lasten parlamentti on aloittanut toimintansa syksyllä 2014. Molemmilta kyläkoululta on lasten parlamenttiin valittu 2-3 oppilasta sekä yhtenäiskoululta 5-8 lasta. Lasten parlamentin kokoontumisia on lukuvuoden vähintään kaksi. Toiminnan tärkeimpänä tavoitteena on saada lasten ääni kuuluviin heitä kiinnostavissa kunnan asioissa.

Juvan nuorisovaltuusto R.A.T.A.S. on perustettu loppusyksystä 1998. Nuorisovaltuuston tärkein tehtävä on nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen. Toiminnan tarkoitus on saada nuorten ääni kuuluviin

kunnassa, jolloin nuorille tarjotaan mahdollisuus tutustua 5 päätöksentekoon sekä osallistua siihen. Lisäksi nuorisovaltuusto antaa virikkeitä, järjestää nuorille erilaisia tapahtumia ja pyrkii parantamaan nuorten viihtyvyyttä Juvalla.

Poliisi

Poliisi on mukana kunnissa tehtävässä moniammatillisessa yhteistyössä, jonka tavoitteena on ennalta estää nuorten ajautuminen rikollisuuteen. Tällaista on mm. Ankkuritoiminta. Koulupoliisin tavoitteena on vierailta säännöllisin ajoin jokaisessa kouluyksikössä. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa ajankohtaisten aiheiden parissa.

Lastensuojelu

Lastensuojelun tehtävänä on auttaa perhettä ja tukea vanhempia tai huoltajia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa silloin, kun lapsen hyvinvointi on uhattuna. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa huomioidaan ensisijaisesti lapsen etu. Tavoitteena on, että lapsi voi kasvaa ja kehittyä omassa kodissaan.

Lastensuojelun tehtävät kuuluvat Eloisan hyvinvointialueen palveluihin ja ne pitävät sisällään:

- Lastensuojelun avohuollon
- Lastensuojelun sijaishuollon
- Lastensuojelun jälkihoidon sekä
- Lastensuojelun tehostetun tuen.

Lastensuojelua toteutetaan yhdessä hyvinvointialueen sosiaalihuollon henkilöstön kanssa.

5.5 Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Koulujen vastuulla on tiedottaa ja kehittää yhteistyömuotoja, joilla lisätään henkilöstön, vanhempien ja lasten mahdollisuuksia osallistua koulun opiskeluhuollon sekä toimintakulttuurin kehittämiseen.

Toimivassa yhteistyössä oppilaille, oppilaiden huoltajille ja koulun henkilökunnalla on riittävä yhteinen käsitys sekä yksilökohtaisesta että yhteisöllisestä opiskeluhuollon tarkoituksesta ja toimintatavoista.

Opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta tiedotetaan:

- vanhempainiltojen,
- vuosisuunnittelun,
- vanhempainvarttien tai palautekeskusteluiden yhteydessä.

Opiskeluhoitosuunnitelma on nähtävillä Juvan kunnan PedaNet-sivuilla ja koulujen omilla verkkosivuilla.

6 Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista koulujen kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

6.1 Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suojaamisen suunnitelmat tehdään Juvalla yksikkökohtaisesti ja lisätään liitteinä opiskeluhoitonsuunnitelmaan. Suunnitelmassa kuvataan opettajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan oppilaan (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

6.2 Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Yksiköt tekevät omat koulukohtaiset linjaukset yhteiselle kriisisuunnitelman pohjalle. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja koulun välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

JUVAN OPETUSTOIMEN KRIISISUUNNITELMA

Sivistyslautakunta 6.6.2023

Varautuminen on tärkeää, koska **kriisitilanteissa ihmisen toiminta muuttuu ja kriisin tapahduttua ei ehdi laatia uusia toimintamalleja**. Sen sijaan suunniteltu toiminta toteutuu todennäköisimmin myös kiireessä ja kriisitilanteen tuottaman epäuskon vallitessa.

Sivistyspalvelut

Sisällysluettelo

Kriisisuunnitelma	25
Kriisiryhmä ja sen tehtävät	26
Äkillisen kriisin hoitaminen on monivaiheista toimintaa	28
Oppilaan kuolema.....	29
Opettajan kuolema	29
Oppilaan lähiomaisen kuolema	30
Onnettomuus tai väkivaltatilanne koulussa.....	30
Muuta huomioitavaa	30
Psykososiaalisen tuen suunnittelun ja toteutuksen yhteistyö.....	30
Mistä toimijoita - milloin ei pidä itse toimia?	31
Kriisitilanteiden viestintäperiaatteita psykososiaalisen tuen näkökulmasta.....	31
Ulkopuolinen maailmakin tarvitsee informaatiossa.....	32
Yhteistyö vanhempien kanssa kriisitilanteissa	32
Ohjeita ja toimintamalleja kriisin käsittelyyn	33
Lapsi äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen	33
Nuori äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen.....	34
Keskusteluaiheita koululuokkaan äkillisen kriisin jälkeen	35
Traumaattisten tapahtumien käsittely luokassa.....	35
Esimerkkejä jatkotyöskentelyn avuksi.....	40
Näkökohtia kriisityöstä monikulttuuritilanteissa	40
Käsitteitä ja termejä:.....	42

Kriisisuunnitelma

Koulun olisi hyvä varautua kriiseihin, jotka aiheutuvat äkillisistä, odottamattomista ja epätavallisen voimakkaista tapahtumista. Varautuminen on tärkeää, koska **kriisitilanteissa ihmisen toiminta muuttuu ja kriisin tapahduttua ei ehdi laatia uusia toimintamalleja**. Sen sijaan suunniteltu toiminta toteutuu todennäköisimmin myös kiireessä ja kriisitilanteen tuottaman epäuskon vallitessa.

Esimerkkejä koulussa sattuvista äkillisen kriisin tilanteista voisivat olla

- tulipalo
- oppilaan/opettajan yllättävä menehtyminen
- koulubussionnettomuus
- väkivalta.

Koulun kriisiytyöllä pyritään pehmein keinoin reaktioiden helpottamiseen ja selviytymisen/ pystyvyyden tunteen vahvistamiseen. Tämä edellyttää asiallista tietoa kriisireaktioiden lainalaisuuksista ja sitä tulee tarjota oppilaille toipumisen tukemiseksi. Keskeistä on viestittää, että yhteisö ja sen aikuiset tekevät parhaansa oppilaiden tukemiseksi ja että oppilaiden omia selviytymiskeinoja tullaan vahvistamaan.

Kouluissa on myös alettu painottaa ns. kriisipedagogista ajattelua, jolla tarkoitetaan psykososiaalisen tuen pitkäjänteisyyttä. Tavoitteena on yksittäisen kriisitilanteen helpottumisen lisäksi tuottaa oppimiskokemus, joka auttaa oppilaita rakentamaan pysyviä keinoja kriisien käsittelyyn myöhemmän elämän varalle. Pitkä tukiprosessi vähentää unohtamisen vaikutusta oppimiseen.

Suomen kouluissa alettiin tehdä kriisivalmiussuunnitelmia jo 1990-luvun alkupuolella. Koulun kriisisuunnitelmassa on selkeästi erottuvat ohjeet äkillisissä kriiseissä toimimista varten. Koulun psykososiaalinen työ äkillisen kriisin yhteydessä on erityyppistä kuin oppilashuollon perustehtäviin kuuluva työskentely esimerkiksi pitkäkestoisten mielenterveysongelmien, päihdeongelmien tai vaikkapa syömishäiriön yhteydessä. Koko kriisitilanne ja kriisiytyön suunnittelu hoidetaan koulussa paitsi asianmukaiset säädökset ja esimerkiksi fyysiset olosuhteet huomioiden, myös psykososiaalisen tuen periaatteiden mukaisesti. Suunnittelussa siis otetaan huomioon ihmisen luonnollinen reagointi ja ne erilaiset ehdot, jotka se asettaa mm havaitsemiselle, tuntemiselle ja toipumiselle.

Äkillisen onnettomuuden sattuessa koulun toiminta on hyvä aktivoida nopeasti - ei siksi että äkilliset kriisit olisivat tärkeämpiä kuin muut kuormittavat tilanteet, vaan siksi että tukea antavalla toiminnalla on reaktioiden luonteen vuoksi herkkyyensa. Jos toiminta ajoitetaan

ja mitoitetaan osuvasti, voidaan säästyä paljolta ylimääräiseltä psyykkiseltä kuormitukselta ja myös vaivannäöltä myöhemmin.

Kriisitilanteiden hoitamiseen varaudutaan kriisisuunnitelmalla, joka sisältää ohjeistuksen psykososiaalisesta tuesta koulussa/oppilaitoksessa. **Kriisisuunnitelmasta vastaa rehtori yhteistyössä oppilas/ opiskelijahuollon kanssa.**

Rehtori vastaa myös toiminnasta akuutissa tilanteessa, kunnes pelastus- tai poliisiviranomainen ottaa vastuun johdosta. ”Kaikissa turvallisuutta uhkaavissa akuuteissa tilanteissa ensisijaista on ihmishenkien pelastaminen ja turvaaminen. Toimintaa koulussa johtaa rehtori tai muu henkilökuntaan kuuluva siihen asti, kunnes pelastus- tai poliisiviranomainen saapuu paikalle ja ilmoittaa ottavansa johdon ja vastuun tilanteesta.” (Oppilaitosten turvallisuus 2009) Toiminnassa on siis selkeä hierarkia, jossa yhteiskunnan muut toimijat saattavat ottaa tilanteen koulussa haltuunsa. Pääsääntöisestihän suomalaiset vakavat tilanteet ovat sujuneet yhteisin linjauksin ja niin että eri viranomaisten päätökset ovat tukeneet toisiaan. Jos tilannearvioissa kuitenkin tulee erilaisia näkemyksiä, on hyvä muistaa, että lopullisen päätöksen vaikkapa koulun evakuoimisesta kriisitilanteessa tekee poliisiviranomainen eikä rehtori.

Vastuu toiminnasta on hyvä pohtia myös koulutyön hallinnossa. Vaativassa tilanteessa vastuunjako koulun johtajan ja sivistystoimen/koulutoimen kesken saattaa tilanne- ja kuntakohtaisesti vaihdellakin, mutta tuo erikseen mietittynä selkeyttä toimintaan ja ehkäisee väärinkäsityksiä ja päällekkäisyyksiä.

Kriisiryhmä ja sen tehtävät

Koulussa tulee sopia ydinryhmästä, joka voi olla oppilashuoltoryhmä, ja joka on erikseen perehtynyt äkillisten kriisien psykososiaalisen tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Ryhmä voidaan nimetä koulun kriisiryhmäksi. Ei ole estettä, etteikö koulu voisi halutessaan kutsua oppilashuoltoryhmän lisäksi kriisiryhmän jäseniksi esimerkiksi pienkoulun talonmiehen tai keittäjän – henkilöitä, jotka tuntevat hyvin koulun ja usein oppilaitten taustojakin ja joilla saattaa olla valmiutta ja halua kriisitehtäviin Onnettomuus ei katso, onko silminnäkijällä tai tukityöhön osallistuvalla korkeakoulututkinto vai toimiiko hän esimerkiksi keittäjän tehtävissä.

Koulun kriisisuunnitelmaa laadittaessa päätetään, miten yhteistyö ja psykososiaalinen tuki kriiseissä hoidetaan. Oheiset kriisiryhmän toimintaa ohjaavat tehtävät auttavat pohtimaan tuen suunnitteluun liittyviä tehtäviä, vaikka koulu ei olisi erikseen sopinut kriisiryhmän olemassaolosta. Jatkossa näitä tehtäviä kuvataan otsikon Kriisiryhmän tehtävät alla.

Koulun kriisiryhmä on koulun sisällä toimiva työryhmä, joka ensisijaisesti ottaa koulun puolesta kantaa kriisikysymyksiin. Rehtori on vastuussa, mutta hänen tai kenenkään kriisitilanteeseen osuvan koulun ammattilaisen ei pitäisi joutua yksin hoitamaan tilannetta. Työparityöskentelyä kannattaa harkita kriittisten tilanteiden johtamistehtävässä paineiden tasaamiseksi ja havaintojen monipuolistamiseksi. Lisäksi koulun kriisiryhmällä tulee olla varajohtaja.

Kriisiryhmän jäsenten ei tarvitse olla huippuasiantuntijoita, mutta heillä tulisi olla muuta koulun henkilöstöä enemmän perehtyneisyyttä kriisien ominaisuuksiin ja niissä toimimiseen, että työ kriisin sattuessa on kohtuullisen sujuvaa eikä "rimakauhu" tai toiminnan kiireinen rakentaminen alusta alkaen tee kuormittavaa tilannetta vielä kuormittavammaksi. Kriisikysymyksiin perehtymiselle tarvitaan kohtuulliset ajalliset ja taloudelliset resurssit.

Koulun kriisiryhmän tehtäviä ovat ainakin seuraavat:

1. Huolehtia toimintansa suunnittelusta ja suunnitelman laadinnasta
2. Kirjata ryhmän sisäinen työnjako ja vastuuketju
3. Selvittää etukäteen kriisitilanteissa tärkeät paikallisesti/alueellisesti toimivat yhteistyötahot ja sopia yhteistyön periaatteista ja käytännöistä
4. Perehdyttää koulun muuta henkilöstöä suunnitelmaan järjestämällä koulutusta ja hankkimalla kirjallisuutta
5. Huolehtia siitä, että kaikki koulun aikuiset, oppilaat ja huoltajat tietävät, miten toimia erilaisissa tilanteissa ja miten tilanteesta tiedotetaan kriisin eri vaiheissa
6. Organisoida toimintaa kriisitilanteissa
7. Huolehtia välittömästä henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista
8. Arvioida kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tehdä kriisisuunnitelmaan tarvittavat muutokset

Äkillisen kriisin hoitaminen on monivaiheista toimintaa

Ajallisesti äkillisten kriisien hoitaminen jakautuu psykososiaalisen tuen osalta **kolmeen vaiheeseen** (Hädän hetkellä – psyykkisen ensiavun opas 2009, mukailten):

1. varautumiseen (joka sisältää kriisisuunnitelman, kouluttautumisen, harjoittelun yms),
2. psyykkiseen ensiapuun (joka on välitöntä sokkivaiheen tukitoimintaa) ja
3. varhaiseen puuttumiseen (reaktiovaiheen, osin myös työstämis- ja käsittelyvaiheen tukeen).

Nämä vaiheet johtavat vaativimmissa tilanteissa asteittain pitkäkestoiseen suunniteltuun jälkihoitoon (pääosin työstymis- ja käsittelyvaiheessa).

Käytännössä suurin yllätys kriisien tapahtumakentälle joutuneilla on näyttänyt olevan, että alkuvaiheen rauhoittumisen jälkeen asia elää pinnan alla pitkiäkin jaksoja ja tulee esiin vaatiakseen huomiota ja huolenpitoa odottamattomissa tilanteissa.

Erilaisten selvitysten mukaan noin 20 % onnettomuuksien uhreista tarvitsee kaikille suunnatun akuuttivaiheen (psyykkisen ensiavun ja varhaisen puuttumisen vaiheiden) tuen lisäksi **yksilöllistä tukea ja hoitoja**. Akuuttivaihe, eli se tilanne jossa koko kouluyhteisö tai sen osa, ovat käymistilassa ja menetys ottaa keskeisesti tilaa arjen toiminnoissa, **vaihtelee kestoaltaan**. Se saattaa olla yksilöllisissä tilanteissa muutaman päivän ja koko koulua koskevassa tilanteessa viikkoja. Hyvin organisoitu akuuttivaiheen tuki keventää yksilöhoitojen tarvetta. Vakavissa, koko kouluyhteisöä koskevissa tapahtumissa toipuminen kestää työstymis- ja käsittelyvaiheineen vuosia.

Äkillisen kriisin suunnitelmat voivat vaihdella koulukohtaisesti, mutta suunnitelman rakenne noudattelee varsin yksinkertaista kaavaa. Seuraavaa sisältöluettelo kuuluu kriisisuunnitelmassa osana psykososiaalisen tuen osuutta. Psykososiaalinen puoli otetaan huomioon sekä suunnitelman rakenteissa että läpikulkevana periaatteena ihmisen reaktioiden luonteesta ja tuen tarpeesta. Oppilaitosten turvallisuus 2009 työryhmän muistiota mukailten:

- suunnitelman tavoite
- lyhyt yhteenveto normaalireaktioista
- koulun kriisiryhmän tehtävä ja kokoonpano ja yhteystiedot
- muut” tärkeät puhelinnumerot kriisitilanteissa (mm. yleinen hätänumero, terveyskeskus/sairaala; sosiaalipäivystys, poliisi, henkilökunnan puhelinnumerot) ja ohjeistus hälytysketjusta.

Seuraavaksi kuvataan esimerkkejä erilaisissa kriiseissä toimimisesta.

Oppilaan kuolema

Oppilaan kuolemasta ilmoittaa perheelle aina viranomainen, koulun edustaja voi olla mukana.

Jos tiedon saa opettaja hän välittää tiedon rehtorille, joka käynnistää tarvittavat toimet yhdessä kriisiryhmän ja/tai asianomaisen luokan opettajan kanssa

- suruliputus, aamunavaus, asiantuntijan konsultointi jatkotoimista
- tapahtuneesta keskustellaan luokissa rehtorin/opettajan tai oman koulun oppilashuoltoryhmään kuuluvan terveydenhoitajan/koulupsykologin ym. johdolla tai yhteistyössä sovitun kriisiasiantuntijan johdolla
- vanhemmille ilmoitetaan, miten asiaa on käsitelty koulussa ja keihin vanhemmat voivat tarvittaessa ottaa koulussa yhteyttä
- omaisia muistetaan
  - menehtyneen oppilaan tekemiä käsitöitä/piirustuksia
  - henkilöstölle mahdollisuus ryhmäkeskusteluun tapahtuneesta
  - oppilaiden toipumista seurataan ja asia otetaan puheeksi myöhemminkin
  - luokkatila järjestellään menehtyneen muistoa kunnioittavasti
  - valokuva luokassa, pulpetti omalla paikallaan esim. lukukauden loppuun tai kunnes luokka on valmis luopumaan tyhjästä pulpetista
  - hautajaisiin osallistumista tuetaan

Opettajan kuolema

- rehtori neuvottelee ensin kriisiryhmän kanssa työnjaosta, kertoo tapahtuneesta ensin henkilöstölle, sitten asianomaiselle luokalle ja koko kouluyhteisölle
- henkilöstölle ja luokalle järjestetään mahdollisuus asiantuntijan vetämään läpikäyntikeskusteluun
- opettajat käyvät keskustelun tapahtuneesta muissa luokissa
- menehtynyttä kunnioitetaan koulutyössä
- liputukset, kuva, muisteluhetket
- omaisia muistetaan
- kukat, adressi, oppilaiden tekemä kortti
- osallistutaan hautajaisiin, mikäli omaiset sitä toivovat

Oppilaan lähiomaisen kuolema

- rehtori neuvottelee kriisiryhmän/oppilashuoltoryhmän kanssa
- tiedotetaan oppilaan opettajalle ja muulle kouluhenkilöstölle
- rehtori/opettaja kysyy oppilaalta/perheeltä, mitä asiasta voi kertoa muulle luokalle (kannustetaan kertomaan) ja luokkaa valmistellaan ao oppilaan palaamiseen kouluun
- voidaan tehdä yhteinen surunvalittelukortti/kertoa lyhyesti tilanne koulutyön alkaessa
- oppilaalle kerrotaan etukäteen, mitä luokassa on keskusteltu
- opettaja järjestää omaisten muistamisen (esim. adressi, kukat kotiin oppilaalle osoitettuna)

Onnettomuus tai väkivaltatilanne koulussa

- ryhdy välittömiin ensiapu- ja hälytystoimiin kriisisuunnitelman mukaisesti
- tieto rehtorille, henkilöstölle, kriisiryhmälle
- huolehdi oppilaat turvaan, huolehdi erityisesti silminnäkijöistä
- turvallisuuden tunne, rauhallisuus
- pidä huoli, että oppilaiden kanssa on aina joku aikuinen ja ettei oppilaita päästetä kotiin ennen kuin tilanne on rauhoittunut ja nuorimpien kohdalla tiedetään, että kotona odottaa joku
- tarvittaessa saattaja
- ilmoita huoltajille sovitulla tavalla mahdollisimman pian
- keskustelut luokissa opettajien/kriisityöntekijöiden johdolla -läpikäyntikeskustelut henkilöstön kanssa
- yhteistyö huoltajien kanssa – tarvittaessa asiaa käsitteleviä vanhempainiltoja

[Kriiseihin varautuminen | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Muuta huomioitavaa

Psykososiaalisen tuen suunnittelun ja toteutuksen yhteistyö

Psykososiaaliseen tukeen liittyvä yhteistyö on osa koulun tai oppilaitoksen kriisisuunnitelmaa. Kouluterveydenhuollon rooli mm kunnan muiden terveydenhuollossa kriisityöstä vastaavien tahojen kanssa on tärkeää tilanteissa, joissa koulujen omat voimavarat eivät riitä. Yhteistyö laajentuu poliisin ja pelastustoimen kanssa tehtävään yhteistyöhön silloin, kun kehitetään ja harjoitellaan yhteisiä kriisitilanteisiin liittyviä toimintamalleja ja valmiuksia.

Mistä toimijoita - milloin ei pidä itse toimia?

Hyvin usein koulujen kriisitilanteet ylittävät kouluhenkilöstöltä kohtuudella arkipäivässä edellytettävät kriisitaidot - ja niin saa ollakin. Onhan kysymys poikkeustilanteista, joissa usein myös koulun aikuiset reagoivat ja kokevat henkilökohtaista kuormitusta. Ei kannata yrittää liikaa. Vaikka koulun henkilöstöllä olisi osaamista toimia kriisitilanteessa ja toiminta osuvaa, se voi verottaa voimavaroja kohtuuttomasti jälkiväsymyksen ja palautumisvaikeuksien muodossa. Ammattiapua on viisasta käyttää tarvittaessa ja säästää siten opetusalan ammattilaisten voimavaroja koulun perustehtävää varten.

Koulun henkilöstön tarvitsema oma tuki on luontevaa yhdistää kokonaisuudeksi oppilaisiin kohdistuvan psykososiaalisen tuen kanssa. Siksi on tarkoituksenmukaista, että kriisisuunnitelmaa laadittaessa suunnitellaan myös se, miten koulun aikuisten tuki on järjestetty erilaisissa kriisitilanteissa. Tämä edellyttää sujuvaa yhteistyötä henkilöstön työterveyshuollosta vastaavien ammattilaisten kanssa.

Joskus onnettomuus voi olla sen luonteinen, että koulun omien asiantuntijoiden on syytä väistyä tehtävistä heti, kun mahdollista. Omaan ammattikuntaan/ystävä-/perhepiiriin osuva koulukriisi saattaa ja saa aiheuttaa voimakkaan oman psykologisen uhriutumisen. Se kuluttaa runsaasti psyykkisiä voimavaroja ja aiheuttaa samalla herkästi ammatillisen tilanearvion vääristymisen. Tällaisia voivat olla esim. tilanteet, joissa opettajan omat lapset ovat oppilasuhrien joukossa, terveydenhoitaja menettää kollegansa tai psykologin asiakasoppilas joutuu väkivallan kohteeksi. Paikallisen kriisivalmiuden avun käyttäminen on tällöin paikallaan. Myös työn vaihtamisesta on hyviä kokemuksia. Silloin apua psykososiaalisen tuen toteuttamiseen voidaan pyytää esimerkiksi naapurikunnan/-koulun vastaavilta työntekijöiltä, joilla ammatillinen etäisyys tapahtumiin on turvallisempi ja mahdollisesti korvataan saatu apu myöhemmillä työsuorituksilla auttajataholle.

Kriisitilanteiden viestintäperiaatteita psykososiaalisen tuen näkökulmasta

Koulun kriisitilanteissa noudatetaan kriisisuunnitelmaan kirjattuja, **sovittuja viestintäohjeita**. Viestintäohjeita laadittaessa on tärkeää, että myös viestinnässä otetaan huomioon äkilliseen kriisiin kuuluvat inhimillisen toiminnan lainalaisuudet. Sokkivaiheen järkyttynyt ja samalla psyykkisesti kuormittunut ihminen ei jaksa hahmottaa monimuotoisen viestinnän sisältöä.

Hienosäätöinen viestintäyritys saattaa osoittautua turhaksi myös reaktiovaiheen tunnealloissa. Viestinnän on siksi oltava **selkeää ja mutkatonta**. Viestinnässä tulee myös huomioida uhrien ja koulun toimijoiden suojaaminen. Samoin on hyvä muistaa, että viranomaisen (ehkä omassa sokissaan) lausumat ylimitoitettut lupaukset, kuten "kaikki korvataan" "otan vastuun" "kaikki vauriot hoidetaan loppuun saakka", pysyvät uhrien mielissä kristallinkirkkaina jopa loppuelämän. Ne saattavat käynnistää kuormittavia vihantunteita ja katkeruutta, kun arjen realiteetit tulevat vastaan. Kriisitilanteet ovat niin monimuotoisia ja vaativia, ettei tuki ja apu voi koskaan olla täydellistä ja jokaista uhria tyydyttävää, vaikka

toimivaa onkin. Niinpä rehtorin lausumat tukisanat tiedotteessaan kannattaa asettaa rakentavasti, mutta ei liikoja lupailen. Esimerkiksi ”teemme voitavamme..” ”paneudumme asian hoitamiseen..” kuulostaa uhrinkin korvissa todellisemmalta kuin ”kaikki hoidetaan..”.

Erilaisissa kriisitilanteissa on hyvä lähettää pienimpien koululaisten mukana kotiin tiedote, jossa kerrotaan, mitä koulussa on tapahtunut ja kuinka toimittu asian käsittelemiseksi. Tiedote voi olla hyvin yksinkertainen, esim.

- ”Tänään koulussamme on sattunut xxx oppilaan menehtyminen xx onnettomuudessa. Toivomme teidän kodeissanne tietävän, että asiaa on käsitelty luokissa xx ja xx. Ohessa on myös vanhempien nähtäväksi koulussa noudatettavat periaatteet **Lapsi äkillisessä kriisissä – ohjeita kohtaamiseen**. Toivomme, että oppilaat voivat jatkaa keskustelua kotona. Koulussa vastataan mielellään vanhempien kysymyksiin asiasta. Voitte ottaa yhteyttä xx xx. ”

Ulkopuolinen maailmakin tarvitsee informaationsa

On selvää, että koulua koskevissa laajemmissa onnettomuuksissa tiedottamisen ja yhteiskunnallisen keskustelun tarve tulee hyväksyä. Media voi toimia hyvänä yhteistyökumppanina mm. välittämällä tärkeää tietoa reaktioista, rauhoittamalla tilanteen herättämää häiritsevää uteliaisuutta ja katkaisemalla huhuilta siipiä. Onnettomuutta koskeva asiallinen juttu lehdessä tai tv:ssä saattaa parhaimmillaan vapauttaa koulun toimijoita lukuisilta lisäpuheluilta ja kyselyiltä sekä säästää voimia tärkeimpään: koulun perustehtävään ja toipumiseen. On kuitenkin otettava huomioon, että pieni mutta joskus hyvin näkyvä osa mediamaailmaa toimii Suomessakin kyseenalaisin keinoin - kokemusten mukaan jopa uhrien tuttaviksi tekeytyen, alaikäisten haastatteluista maksaen tai tunkeutuen onnettomuusalueille järkytystä ja surua kunnioittamatta. **Valmis viestintäsuunnitelma ja viestintävastuiden määrittely auttaa koulua asettamaan yksilöä ja yksittäisiä uhrikohtaloita suojaavat rajat**. Kannattaa muistaa, että asioista ja henkilöistä tiedottaminen ovat eri asioita.

Yhteistyö vanhempien kanssa kriisitilanteissa

Usein yhteistyö vanhempien kanssa tiivistyy luonnostaan kouluonnettomuuksien yhteydessä. Yhteistyö on myös koulun velvollisuus. Mitä paremmin kodeissa tiedetään koulun toimista kriisin yhteydessä ja mitä paremmin koulussa tiedetään kotien toiveista ja tilanteista, sitä paremmin oppilaiden tukemiseen voidaan saada selkeän ja yhtenäisen tuen linjoja.

Koulukriiseissä on kokemuksia, joiden mukaan huoli ja raskuus voivat synnyttää vanhemmissa myös hyvin **voimakkaita reaktioita**. Tällöin vanhempien hätä saattaa ilmaantua kohtuuttomalta tuntuvina vaatimuksina juuri silloin, kun opettaja eniten kaipaisi tukea ja huolenpitoa tehtävässään. Ylireaktioihinkin on siis hyvä varautua – ja hyvä varautua antamaan myös anteeksi. Nämä hätäreaktiot ovat usein lyhytaikaisia.

Voimakkaitten, joskus täysin ristiriitaisten vaatimusten keskellä koulun voi olla rasittavaa hakea oma, oikeaksi katsomansa ja sen lisäksi käytännössä myös mahdollinen tukemisen linja. Joskus esimerkiksi oppilaiden vanhemmat saattavat vaatia, että tapahtunut onnettomuus käsitellään koulussa perusteellisesti, mutta siitä ei aiota puhua kotona. Saman luokan toisten oppilaiden kodeista saattaa yhtäaikaisesti tulla viestiä, että onnettomuudesta on koulussa vaiettava ehdottomasti, etteivät lasten mielet järky. Koulun kriisityö ei voi toimia "tavarataloperiaatteella", jossa kukin kuluttaja ottaa hyllystä, sillä hetkellä tahtomansa tuotteen. Vanhempien näkemyksiä kuunnellaan ja neuvotellaan tuen muodoista, ja perustellaan koulun valitsema linja.

Keskustelut vanhempainilloissa saattavat olla hyvin toimivia yhteisen linjan luomiseksi. Sähköisen viestinnän nopeus saattaa joskus varjopuolenaan jättää liikaa tilaa "primitiivireaktioille", joita sitten puolin ja toisin harmitellaan.

Ohjeita ja toimintamalleja kriisin käsittelyyn

Toimintamallien kuvauksissa on hyödynnetty Arja Sigfridsin aineistoja.

Opettajalle rohkeutta

- käsitellä maailman tapahtumia, sotia, kriisejä; esim. ydinaseet, ydinvoima, talouskriisi, ilmastonmuutos, sodat maissa, joista koulussa, luokassa on oppilaita (media), oman paikkakunnan lapsi/nuori kuolee, tarttuva tauti, itsemurha, tulipalot, perhetragediat, sikainfluenssa
- oppilaat toivovat asioita käsiteltävän koulussa
- "odotetaan ja katsotaan " pedagogiikalle ei ole perusteita, asioiden käsittely luo turvallisuutta

Lapsi äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen

Anna lapselle oikeaa tietoa – suojaa tietotulvalta

- käy lapsen kanssa asiaa läpi
- kysy, mitä lapsi tietää, mitä ajattelee asiasta, ja mitä juuri hän näki / kuuli / koki
- kerro mitä itse tiedät
- selvitä väärinkäsitykset
- vältä monimutkaista kuvakieltä, älä esim. vertaa kuolemaa uneen tai matkaan
- suojaa lasta liialta media-altistukselta, rajoita etenkin dramaattisten aistivaikutelmien syntyä (järkyttävät kuvat, ääniefektit)
- siirrä omaa uutisten seuraamista myöhäiseen iltaan
- lapsen suojaamiseksi – hiljennä ääntä, kun lapsi on levolla

Anna lapselle aikaa ymmärtää – tee tapahtuneesta toden tuntuinen

- ole avoin lapsen kysymyksille
- juttele kun hän sitä haluaa, mutta älä odota juttutuokioista pitkiä
- vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta – hän ei ole vaarassa nyt
- ole valmis pohtimaan lapsen kanssa kuolemaa ja väkivaltaa, vaikka et itsekään olisi varma vastauksistasi

Auta lasta selviytymään

- anna tilaa vaihteleville tunneilmaisuille ja sille, että ne välillä näyttävät katoavat kokonaan
- salli onnettomuusleikit (mm. kuoleminen, onnettomuudet), mutta auta lasta löytämään lohduttava ratkaisu leikkiin
- auta lasta käsittelemään myös syyllisyyden ja vihan tunteitaan, kuoleman pelkoa ja muita yllättäviä reaktioita
- salli lapsen myötäelää, mutta älä salli vastuun ottamista aikuisen jaksamisesta
- näytä omat tunteesi ja kerro että luotat selviytymiseesi niistä huolimatta

Nuori äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen

Anna nuorelle oikeaa tietoa

- käy nuoren kanssa asiaa läpi
- kysy, mitä hän tietää, mitä ajattelee asiasta ja mitä hän näki / kuuli / koki
- kerro mitä itse tiedät
- selvitä väärinkäsitykset
- vältä monimutkaista kuvakieltä, älä esim. vertaa kuolemaa uneen tai matkaan

Ota myös huomioon

- henkilökohtaisen ja eläytymisen kautta syntyneen menetyksen tunteet voivat olla yhtä voimakkaita
- ole avoin nuoren kysymyksille
- juttele kun hän sitä haluaa - älä odota juttutuokioista pitkiä
- tue nuorta siihen, että asiasta tulee tahattomia muistutuksia eri yhteyksissä tiedotuksen ja keskusteluitten kautta ja että se saattaa aktivoida tunteet
- pidä kiinni perheen normaalisäännöistä, mm. kotiintuloajoista ja suhteesta alkoholinkäyttöön

Auta nuorta selviytymään

- anna tilaa vaihteleville tunneilmaisuille ja sille, että ne välillä katoavat kokonaan
- salli surupohdinnat (mm. kuoleminen, onnettomuudet, hautajaiset)
- auta nuorta käsittelemään myös syyllisyyden ja vihan tunteitaan, kuoleman pelkoa ja muita yllättäviä reaktioita
- salli nuoren myötäelää, mutta älä salli vastuun ottamista aikuisen jaksamisesta
- varmista, että aikuinen on saatavilla, vaikka nuori hakeutuisi korostuneesti ikäistensä seuraan
- näytä omat tunteesi ja kerro että luotat selviytymiseesi niistä huolimatta

Keskusteluaiheita koululuokkaan äkillisen kriisin jälkeen

On tärkeää, että koulun ja kodin aikuiset ovat valmiita keskustelemaan lasten ja nuorten kanssa tuoreesta järkyttävästä tapahtumasta. Keskustelutuokioiden ei tarvitse olla pitkiä. Keskustelun keskeinen ote on tässä ja nyt.

Mahdollisia keskusteluaiheita:

- Mitä todella on tapahtunut? varmistetaan faktat senhetkisen tiedon mukaisiksi
- Miten sait tietää? missä olit, mitä olit tekemässä juuri silloin
- Mitä ajattelit? käydään läpi ajatukset tapahtuman/tiedon saamisen hetkellä
- Mitä tunsit? tunteet saattavat herätä vasta myöhemminkin, usein on ensin vain kummastusta ja järkytystä, tai tunteiden puutetta
- Entä miten keho reagoi? kehossa voi tapahtua muutoksia (jännittymistä, kipuja, levottomuutta...) huomaamatta – ne palautuvat
- Miten voi auttaa itseään/toista eteenpäin puhuminen, muistelu, arki, liikunta...
- Mitä koulupäivän jälkeen tapahtuu? välitetään kotiin tietoa, että asiaa on käsitelty koulussa ja kannustetaan puhumaan myös kotona

Aikuisen ei tarvitse olla viisas eikä osata vastata kaikkeen - riittää, että aikuinen on turvallinen, uskaltaa näyttää omia tunteitaan ja samalla välittää luottamusta siihen, että näiden tunteiden kanssa selvitään.

Traumaattisten tapahtumien käsittely luokassa

On tärkeää, että puhuessaan vaikeista elämäntilanteista aikuiset tuovat esiin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja yrittävät tukea lapsia ja nuoria löytämään heille itselleen sopivan mallin selvitä. Lisäksi toivon näkökulman sisällyttäminen kriisitilanteissa luo lapsille

turvallisuutta ja uskoa selviytymiseen. Opettajat muodostavat monesta syystä voimavararyhmän, jolla on ainutlaatuinen tilaisuus huolehtia lasten tarpeista:

- Opettajat tuntevat jokaisen lapsen ja hänen persoonallisuutensa.
- Opettajat tuntevat ryhmien ”kulttuurin” ja ilmapiirin.
- Opettajien erikoisala on tiedon jakaminen lapsille.
- Opettajat tietävät, kuinka oppilaat saadaan mukaan ja millaisia ilmaisumuotoja voi käyttää.

Opettajan keskustellessa luokassa asioista, jotka ovat vaikuttaneet lapsiin voimakkaasti, voidaan käyttää seuraavanlaista mallia. Keskustelu kestää yleensä ainakin oppitunnin ajan, joskus jopa kaksoistunnin. Kaikkien toivotaan pysyvän luokassa koko ajan, mutta wc-käynnit ovat luonnollisesti sallittuja. Yhteistyö toisen opettajan kanssa on eduksi, mutta ei aina tarpeen. Toinen aikuinen on hyvä olla luokalle tuttu; toinen opettaja, oppilashuolto- tai kriisiryhmän jäsen. Lasten kanssa voidaan istua esim. piirissä lattialla, taustalla voi soida jotain kaunista musiikkia, luokassa voi palaa kynttilöitä. Tärkeää on saada tilanteesta mahdollisimman turvallinen ja varmistua siitä, että kukaan ei säikähdä (esim. luokka liian pimeä). Tavanomainen istumajärjestyskin käy, jos se toimii. Ajatusten purkamiseen on hyvä antaa erilaisia vaihtoehtoja esim. piirtämällä, muovaillemalla, kirjoittamalla. Tilaisuus voi jäsentyä seuraavalla tavalla:

1. Avaus

Tarkoitus ja motivointi

Säännöt

- Opettaja kertoo mitä lähituntien aikana tapahtuu ja miksi.
- Kuoleman aiheuttamista reaktioista ja vaikutuksista puhuminen on tärkeää.
- Siihen on varattava aikaa, koska se auttaa ymmärtämään tapahtunutta.
- Kun joku kuolee, mieli täyttyy ajatuksista ja tunteista, jotka tekevät meidät surulliseksi, pelokkaiksi ja vihaisiksi.
- Kun ihminen saa puhua tapahtuneesta, hän ymmärtää paremmin, miten käsittävät tilanteen.
- On tärkeää selvittää tosiasiat, kuten myös väärinkäsitykset, etteivät väärät huhut leviä.
- Opettajan on hyvä tuoda myös keskustelulle säännöt:
  - Kenenkään ei ole pakko puhua luokassa.
  - Ketään ei saa jälkeensä kiusata tai moittia sanojensa tai käyttäytymisensä tähden.
  - Itkeminen ja suuttuminen on sallittua eikä kenellekään pidä sanoa, ettei se ollut sopivaa.

2. *Selvitysvaihe*

Kuinka sait tietää tapahtuneesta?

Mitä olette kuulleet / uuden tiedon kokoaminen

- Oppilaat saavat kertoa miten, keneltä ja missä he saivat tietää tapahtuneesta. Tähän useimmat pystyvät vastaamaan.
- Mietitään, onko asia koskettanut jotakin lasta enemmän kuin muita (on esim. nähnyt tapauksen).
- Kerätään vielä tarkempia yksityiskohtia tapahtumasta.
- Luokan opettaja kertoo omat tietonsa.
- Onnettomuustapauksissa opettajan on hyvä hankkia tarpeelliset tiedot tapahtumien kulusta.
- Lasten konkreettisen tiedon vaihe on suuri. Monet huhut seuraavat tapahtumia, minkä vuoksi yleinen keskustelu luokassa on tärkeää.
- Traumaattisen tapahtuman jälkeen on puututtava huhuihin ja virheellisiin käsityksiin, ettei lapsille syntyisi tarpeettomia ongelmia.
- Jos tapahtumasta kerrotaan tiedotusvälineissä, on hyvä käydä läpi lehtileikkeitä. Usein median tuottamaa aineistoa voidaan käydä läpi muilla tunteilla, ja päivittää tosiasiatietoja.

3. *Normalisointivaihe ja selviytymiskeinojen vahvistaminen*

Kuinka reagoit?

Mikä sinua on aikaisemmin surussa auttanut?

- Tässä vaiheessa kysytään lasten reaktioista. Ne, jotka haluavat, vastaavat.
- Tavoitteena on saada lapset ymmärtämään, että erilaiset reaktiot ja tunteet ovat kaikki luonnollisia, myös se ettei joillakin ole lainkaan tapahtumaan liittyviä tunteita.
- On hyvä muistaa välttää seuraavanlaisia kysymyksiä; "miltä sinusta tuntui, kun sait tietää asiasta?", koska ne yleensä vain ehkäisevät keskustelua kuin edistävät sitä
- Sen sijaan kysymykset: " Koska sinusta tuntui pahimmalta?" tai " Mitä ajatuksia asian sinussa herättää?" "Mitä sinussa tapahtui?" johdattaa kertomaan reaktioistaan ja vaikutelmistaan.
- Jos lapset ovat joutuneet kuolemantapauksen silminnäkijöiksi tai ovat löytäneet kuolleen, heidän on saatava purkaa vaikutelmiaan ja ajatuksiaan sanoin ja aistihavainnoin (näkö, kuulo, haju, tunto). Mutta jos vain yksittäinen oppilas, niin hänelle ja muille silminnäkijöille on järjestettävä oma, kriisityöntekijän vetämä istunto. Kriisityöhön perehtyneen ihmisen on myös syytä olla opettajan tukena, jos usea lapsi luokassa on todistanut jotakin järkyttävää tapahtumaa.
- Lasten kertoessa reaktioistaan, opettajan ei pidä sanoa esim. " niin, se on ihan normaalia", vaan on parempi kysyä: " Reagoiko kukaan samalla tavalla?"

- Yhteyttä ja yhteishenkeä luodaan pyytämällä vierustoveria kietomaan kätensä kertojan ympärille tai kysymällä, miltä muista tuntuu "Jussin" itkiessä. Opettajan tehtävänä on saada lasten luontainen myötätunto esiin.
- Pienten lasten kanssa voidaan käyttää apuna piirtämistä tai muita samantapaisia ilmaisumuotoja.
- Opettaja kerää yhteen oppilaiden esiintuomat aiheet, tuo esiin heidän ajatuksensa ja reaktioidensa yhdenmukaisuuden sekä korostaa heidän reaktiotapojensa normaaliutta.
- Jos opettaja tietää samanlaisia tapauksia, hän voi kertoa, miten lapset reagoivat silloin.
- Opettaja voi kertoa, miten ihmiset tavallisesti reagoivat tällaisten tapausten jälkeen.
- Lapsille tuodaan esille, että traumaattinen tapahtuma voi vaikuttaa keskittymiseen ja muistiin.

Selviytymiskeinojen vahvistaminen:

- Mitä kokemuksia sinulla on surun käsittelemisestä? Miten olet selvinnyt aikaisemmin, kun sinulla on ollut surua tai sinulle on tapahtunut jotain mieltä järkyttävää? (isovanhempien kuolema, tulipalo, lemmikin kuolema).
- Opettaja kerää selviytymiskeinoja, El itse tarinoita. Lapset kertovat mielellään, kuinka toiselle puhuminen auttoi, kavereiden, vanhempien kanssa puhuminen, piirtäminen, musiikin kuuntelu, ulkoilu, kävely tms).
- Opettajan on luonteva kertoa myös omista reaktioistaan ja kokemuksistaan ja kuinka hän toimii ollessaan surullinen.

4. Tulevaisuuteen katsominen

Mitä nyt ja jatkossa tapahtuu?

Mitä me voimme tehdä?

- Tarkoituksena suuntautua tulevaisuuteen ja kanalisoida oppilaiden tunteita, energiaa toiminnan kautta, erityisesti lähipäivien suunnittelua.
- Jos kyseessä on luokkatoverin kuolema, hautajaisten suunnittelu on tärkeää. Erityisesti pienempien lasten kanssa itse hautajaisista on syytä puhua enemmänkin, mutta toisella kerralla.
- Oleellisinta on saada aikaan ilmapiiri, että asiasta keskusteleminen on turvallista ja asioista ja tunteista on koulussa lupa puhua.

5. Päätösvaihe

Yhteenveto

Seuranta

- Käsitellyistä aiheista tehdään yhteenveto ja suunnitellaan myöhempiä tapahtumia (esim. mitä hautajaisten aikana tehdään, lisäkeskustelusta päättäminen)

- Jos on kysymys kuolemantapauksesta, tarvitaan todennäköisesti useampia keskusteluja
- Luokka voi tehdä suunnitelman jonkin asian esim. piirroksen tai kirjeen toteuttamisesta yhdessä. Luokalla on näin mahdollisuus osoittaa huolenpitoaan omaisia kohtaan.
- Lopuksi oppilailta kysytään, jäikö jokin asia mietityttämään tai epäselväksi tai mitä he ajattelevat tänään pohdituista asioista. Kun keskustelu on päätetty, tavalliseen koulutyöhön palaaminen on helpompaa, koska tapahtuneesta on saanut puhua.
- Opettajat voivat keskustelun aikana tarkkailla erityisen voimakkaasti reagoivia oppilaita ja keskustella jälkepäin heidän kanssaan tai ohjata heitä esim. koulupsykologille (jos vanhemmilta on saatu lupa).

Luokkatoverin kuoltua joko samana päivänä tai seuraavina päivinä:

- Lapsia voidaan pyytää katsomaan kuolleen luokkatoverin istumapaikkaa ja ajattelemaan sitä, mitä he eivät koskaan saaneet sanotuksi toverilleen. Ajatukset voi sanoa ääneen, ne voi piirtää, kirjoittaa tai ajatella vain mielessään
- Lopuksi voidaan jättää jäähyväiset. Opettaja sanoo esimerkiksi: "Katso (kuolleen oppilaan tuolia) ja kerro, mitä haluat hänen tietävän ja hyvästele hänet sitten" Jäähyväiset voidaan kirjoittaa tai piirtää. Jos on kyse itsemurhasta, tällöin on hyvä tilaisuus puhua voimattomuudesta, itsesyytöksistä ja häpeäntunteista. (Tällöin myös aina koulupsykologi/koulukuraattori paikalla, yleensä vetäjänä.)
- Muistelukirja, seuraavien viikkojen aikana luokka voi tehdä oman kansion/vihkosen kuolleesta oppilaasta: Tosiasiatiedot, tapahtumien kulku, hautajaiset, hyviä muistoja, vuoden päästä. Kuvia ja kertomuksia luokassa niin kauan esillä kuin tarpeen. Lainaksi kotiin.
- Lapsia voi myös antaa lauseentäydennystehtäviä:
  - Kuullessani tapahtuneesta ajattelin ensimmäisenä, että...
  - Pahinta siinä oli, että...
  - Voimakkain vaikutelmani on....
  - Surullisimmaksi minut tekee...
- Opettajan on hyvä antaa neuvoja kotiin:
  - Puhukaa tapahtuneesta vanhempien kanssa
  - Puhukaa ystävien ja kavereiden kanssa
  - Käykää hautausmaalla
  - Hankkikaa enemmän tietoa tapahtumasta
  - Kirjoittakaa päiväkirjaa, runoja tai ajatuksia ylös
  - Tehkää jotain yhdessä omaisten hyväksi

Esimerkkejä jatkotyöskentelyn avuksi

Ihmishahmon värittäminen

- Oppilaat värittävät piirrettyyn ihmishahmoon 3 väriä: punainen merkitsee vihaista, sininen surullista, musta pelkoa. Missä osassa kehoa tunteet tuntuvat, ja miltä se näyttää väritettynä. Yhteinen keskustelu: missä osassa kehoa "suru" asuu. (miten se tuntuu, päänsärkynä, mahakipuna, painon tunteena, vapinana jne.)
- Miten tuntumia voi helpottaa? Miltä väritetty hahmo näyttää, kun on helpottunut olo.

Toipumisasteikko

- Opettaja piirtää taululle asteikon 0–10
- Oppilaat voivat viittaamalla vastata kuka on toipumisasteikon missäkin kohdassa: esim. perheen kanssa / kun mieleen tulee kysymyksiä tapahtuneesta/ katsoo TV-uutisia, menee nukkumaan
- Tämän voi tehdä esim. kuukausittain koko luokan kanssa puolen vuoden ajan.
- Voidaan myös keskustella, miten omaa/koko luokan sijaintia asteikolla voisi vähän nostaa

Hyvät uutiset

- Piirretty TV, jossa uutistenlukija
- "Tässä uutiset, tänään on hyvien uutisten vuoro; mitä tänään kerrotaan?"
- Sopii hyvin ryhmäkeskustelun, käsittelyn jälkeen, jos esim. käsitellään maanjäristystä, sotaa, paikallisia kriisejä
- Auttaa ja aktivoi oppilaita ajattelemaan myönteisiä ja rakentavia vaihtoehtoisia toimintatapoja.

Luokan muistelukirja

- Koko luokka voi tehdä muistelukirjaa esim. kuolleesta oppilaasta
- Jatkuvuutta tuova, silta menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välille.
- Kirja on erityisellä paikalla luokassa, mihin saa mennä aina halutessa sitä katsomaan. Vuoden kuluttua pidetään muistelupäivä ja siitä talletetaan muistot kirjaan. Kirja voi sisältää mm. kuvia, faktoja, piirroksia, "selityksiä", hautajaistarinan, hyviä muistoja, syntymäpäiviä, pikku tarinoita vuosien varrelta.
- Annetaan vanhemmille lainaksi, mutta on luokan "oma".

Näkökohtia kriisityöstä monikulttuuritalanteissa

Teksti on muotoiltu suomalaiseen akuuttitukeen soveltuvaksi käyttäen lähteenä: Regel Stephen, Joseph Stephen, Dyregrov, Atle (2007) Debriefing monikulttuuritalanteissa.

1. Henkilöt, joilla on erilaiset kulttuuritaustat, saattavat reagoida eri tavoin traumaattisiin tapahtumiin. Näissä tilanteissa tulisi tuen toteuttamisessa kiinnittää erityistä huomiota turvallisen ilmapiirin ja ympäristön luomiseen.
2. Joskus reaktioita ilmaistaan herkemmin fyysisesti kuin psykologisesti tai eksistentiaalisesti. Tämä saattaa merkitä mm. jäsenyteen tarinan muodostamisen, tulkinnan ja normalisoinnin korostamista kriisitilanteissa.
3. Vahvuuden ja joustavuuden lähteet eri kulttuureissa saattavat olla erilaisia ja niiden tunnistaminen on tärkeää. Esimerkiksi läntisissä kulttuureissa totuttu yhteisöllisyyden korostaminen akuuttivaiheessa saattaa olla vähemmän tärkeää vaikkapa somaliyhteisöissä, joissa se on elämäntavan kautta lähtökohtaisesti selvää. Psykoedukaation ja käytännön tuen merkitys taas saattaa korostua näissä yhteyksissä.
4. Läntisissä kulttuureissa jälkireaktioihin usein kuuluvat mieleen tunkeutuvat muistot saattavat painottua toisissa kulttuureissa välttämis-/puutumisreaktioiden suuntaan. Tämä on hyvä huomioida lähestymistavoissa ja neuvonnassa.
5. Tulkin käyttäminen kriisitilanteissa vaatii huolellista etukäteiskeskustelua käsitteistä ja tuen tavoitteista.
6. Erilaisten "terapeuttisten" lähestymistapojen hyväksyminen saattaa vaihdella eri kulttuureissa. Joissakin kulttuureissa esimerkiksi tarinoiden kertominen ryhmätilanteessa saattaa olla hyväksyttävämpi tapa kohdata vaikeita kokemuksia kuin yksilökeskustelu.
7. Kulttuurille ominaiset fraasit ja kärsimyksen liittyvät ilmaisutavat on hyvä tuntea, kun pyritään ymmärtämään kriisin merkitystä toisen kulttuurin edustajalle.
8. Varhaisia interventioita tulee tarjota integroiden laajasti tarjottuun tukeen erilaisia etnokulttuurisia tekijöitä, rituaaleja, merkityksiä, vertauksia, symbolismia ja ottaa huomioon mahdollista sopeutumiseen liittyvää kulttuuripainetta.
9. Varhaiseen tukeen monikulttuuritilanteissa pitäisi liittää huolellinen seuranta.
10. Kulttuuriin liittyvä sensitiivisyys tulisi olla erityisen hienovaraista, kun puhutaan sellaisista traumaan kuuluvista asioista, kuten seksuaalisuus tai kuolema.

[Kriiseihin varautuminen | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Käsitteitä ja termejä:

<p>Alkusammutus/ alkukoulutus</p>	<p>Alkusammutus on alkupalojen sammutus sammutuspeitteellä, käsiammuttimella ja pikapalopostilla sekä koulutuksen oikean sammuttimen valitsemiseen eri palotilanteissa.</p>
<p>Häirintä</p>	<p>Epäasiallinen kohtelu, joka voi olla vaaraa tai haittaa turvallisuudelle tai terveydelle. Häirintä on useimmiten järjestelmällistä ja jatkuvaa toista alistavaa toimintaa tai käyttäytymistä, joka kohdistuu toisen persoonaan tai yksityiselämään kuten ominaisuuksiin, luonteenpiirteisiin, sukupuoliin, ulkomuotoon, harrastuksiin tai perhesuhteisiin.</p>
<p>Järjestyssäännöt</p>	<p>Opetuksen-, koulutuksenjärjestäjän, koulun tai oppilaitoksen vahvistamat periaatteet ja säännöt, joilla määritellään toimintaan koulussa tai oppilaitoksessa. Sääntöjä valvoo koulun tai oppilaitoksen henkilökunta.</p>
<p>Kiinteistön infotaulu</p>	<p>Taulu, jossa tieto oppilaitoksen keskeisistä tiloista ja reiteistä, joiden mukaan voidaan suunnistaa haluttuun paikkaan. Infotaulu palvelee niin pelastajia kuin vieraitakin.</p>
<p>Kiinteistötietojen laatikko Kohdekortti</p>	<p>Kortti, jossa ovat kiinteistön yleistiedot, yhteyshenkilöt, karttaosio, asemapiirros ja kerroskuvat. Kuviin merkitään pelastajille (palomiehille, poliisille) operatiivisen johtamisen kannalta tärkeitä asioita, esim. putkilukon eli avainsäilön sijainti, vaaralliset aineet, palo-osastoinnit, tilojen käyttötavat, ovien numerointi, mittakaava, ilmansuunnat, hyökkäystiet. Nykyään sähköinen tiedosto viranomaisilla.</p>

Kiusaaminen	Systemaattinen, tahallinen ja toistuva samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallinen tai fyysinen kielteinen toiminta.
Kriisi	Tilanne, jossa aiemmat kokemukset ja opitut toimintatavat eivät riitä tilanteen ymmärtämiseen ja hallintaan.
Kriisisuunnitelma	Suunnitelma varautumisesta koko yhteisöä tai sen jäseniä koskettaviin äkillisiin kriiseihin ja traumaattisiin tilanteisiin. Suunnitelman tulee sisältää toimenpiteet ja työn- ja vastuunjako ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilas- ja opiskelijahuollon palveluista vastaavien kanssa. Kriisisuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä pelastusviranomaisten, poliisin sekä muiden kunnassa kriisitoiminnasta vastaavien kanssa.
Kriisiviestintä	Tehostettu ja nopea viestintä odottamattomissa tilanteissa, joissa toimintayksikön kuten koulun tai oppilaitoksen toimintaedellytykset tai muu etu ovat uhattuina.
Kriisiviestintäsuunnitelma	Osa koulun tai oppilaitoksen kriisisuunnitelmaa, jossa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa.
Liikenneturvallisuus (liikennekasvatus)	Kaikilla kouluasteilla liikennekäyttäytymistä ja -turvallisuutta edistävien taitojen, tietojen ja asenteiden kehittäminen. Suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan ikä, liikenneympäristö, oppilaiden kokemukset, liikkumistarpeet ja yksilölliset taidot. Oppilaan ominaisuuksien ja taitojen kehittyessä sisältöä rakennetaan aiemmin opittujen asioiden pohjalle.
Pelastussuunnitelma	Suunnitelma, joka sisältää selvityksen oppilaitoksen omatoimisesta varautumisesta ja toimista hätä- ja

	<p>onnettomuustilanteissa. Pelastussuunnitelma tulee laatia muun muassa kouluihin, oppilaitoksiin ja muihin vastaaviin opetuksessa käytettäviin tiloihin; lastensuojelulaitoksiin ja koulukoteihin sekä päiväkoteihin. Pelastussuunnitelman ajantasaisuudesta huolehtii oppilaitoksen turvallisuusvastaava tai se, jolle tehtävä on erikseen annettu.</p>
Poistumisharjoitus	<p>Harjoitus rakennuksen tyhjentämistä kriisitilanteessa, esim. tulipalossa. Ennen poistumisharjoitusta tutustutaan kohteeseen ja käydään turvallisuushenkilöstön kanssa läpi poistuminen sekä tarvittaessa koulutetaan turvallisuusorganisaatio. Poistumisharjoituksen jälkeen käydään palautekeskustelu ja tarvittaessa toistetaan poistumisharjoitus. Henkilöstön sitouttamista turvallisuusharjoitukseen voimistetaan osallistujille jaettavalla poistumisturvallisuusoppaalla.</p>
Poistumiskartta	<p>Karttakuva, johon on merkitty kulkureitit, joita käytetään turvalliseen poistumiseen. Karttaan merkitään myös turvavälineet, kuten sammuttimet, painonapit ja ensiapuvälineet.</p>
Poistumistie	<p>Rakennukseen merkitty reitti ja uloskäynti, johon ohjaa säädösten mukaiset kyltit sekä opasteet, jonka kautta hätätilanteessa voidaan poistua rakennuksesta.</p>
Riski	<p>Riski on epätoivotun tapahtuman todennäköisyyden ja sen seurauksien tulo. Riski = Tapahtuman todennäköisyys * kokonaisseuraukset</p>
Riskianalyysi	<p>Saatavissa olevan tiedon järjestelmällistä käyttämistä vaarojen tunnistamiseksi sekä ihmisiin tai väestöön, omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvan riskin suuruuden arvioimiseksi.</p>

Riskien hallinta	Johtamisperiaatteiden, menettelytapojen ja käytäntöjen järjestelmällinen hyväksikäyttö riskien analysoimiseksi, merkityksen arvioimiseksi ja niiden seuraamiseksi.
Riskin arviointi	Riskianalyysin ja riskin merkityksen arvioinnin kokonaisarvioinnin prosessi.
Riskin merkityksen arviointi	Toiminta, jossa tehdään päätökset riskien siedettävyydestä riskianalyysin perusteella ottamalla huomioon taloudelliset ja ympäristölliset seikat.
Riskin suuruuden arviointi	Toiminta, jolla mitataan selvitettävien riskien taso. Riskin suuruuden arviointi koostuu: taajuusanalyysistä, seurausanalyysistä ja niiden yhdistämisestä.
Sisälle suojautuminen	Uhka- tai vaaratilanteessa suojautuminen rakennuksen sisään turvalliseen paikkaan rakennuksessa.
Sosiaalinen media	Yhteisöllinen Internet-palvelu, joka tarjoaa pedagogisesti mielekkäitä ja tarpeellisia mahdollisuuksia opetukseen ja oppilaitosten toimintaan.
Suojautumisharjoitus	Harjoitus, jossa harjoitellaan uhka- ja vaaratilanteissa oppilaitoksen sisätiloihin tapahtuvaa suojautumista.
Suunnitelma	Jonkin asian tai toiminnon toteuttamista, kehittämistä ja arviointia varten laadittu asiakirja.
Säädös	Julkista valtaa käyttävän elimen antama yksipuolinen, velvoittava tahdonilmaisu eli määräys. Säädöksiä ovat esimerkiksi lait, asetukset, direktiivit ja määräykset. Säädökset ovat oikeudellisesti velvoittavia. Säädösten rinnalla on yleinen oikeuskäsitys eli kansan oikeustaju, joka

	<p>voi olla moraalisesti velvoittava. Säädöksille on ominaista arvojärjestys eli hierarkia. Ristiriitatapauksissa ylemmänasteinen säädös syrjäyttää alemmanasteisen. Lisäksi alemmanasteinen säädös voidaan antaa vain ylemmänasteisessa säädöksessä olevan valtuutussäännön nojalla.</p>
Tietoturvallisuus (tietoturva)	<p>Hallinnollisten ja teknisten toimenpiteiden avulla toteutettava tietojen, järjestelmien, tietoliikenteen ja palvelujen suojaaminen sekä normaali- että poikkeusoloissa.</p>
Toimija	<p>Henkilö, jonka tehtävänä on toteuttaa asetettu tavoite.</p>
Toimivaltainen	<p>Henkilö, jolle on annettu oikeus toimija asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi säädösten mukaisella tavalla.</p>
Turvainfo	<p>Lyhyt oppilaitoksen turvallisuuteen liittyvä tilaisuus, jossa kerrotaan oppilaitokseen liittyvät turvallisuusasiat. Info voi olla kirjallinen tai suullinen. Turvainfo suositellaan pidettäväksi jokaisen lukukauden alussa sekä erilaisten suurten tilaisuuksien yhteydessä.</p>
Turvakävely	<p>Kiertokävely, jossa tutustutaan oppilaitoksen toimintaohjeisiin, tunnistettuihin riskeihin, kulkureitteihin, turvavälineisiin ja kokoontumispaikkaan.</p>
Turvallisuus	<p>Tarkoittaa vaaran tai uhan poissaoloa.</p>
Turvallisuuskansio	<p>Kirjallinen tai sähköinen asiakirjakokonaisuus, jossa säilytetään turvallisuuteen liittyviä dokumentteja kuten riskienarviointilomakkeita, tarkastuspöytäkirjoja, turvallisuussuunnitelmia sekä muita turvallisuusaineistoja. Sisältörunko ja lomakepankki ohjaavat kansion rakentamista.</p>

<p>Turvallisuussuunnitelma</p>	<p>Suunnitelma, jolla pyritään edistämään kohteen tai alueen turvallisuutta ja ennaltaehkäisemään riskejä. Turvallisuussuunnitelmia laaditaan hallinnon eri aloilla kunnissa ja yrityksissä yhteistyössä mm. poliisin ja pelastusviranomaisten kanssa. Turvallisuussuunnitelma voi olla paikallinen tai alueellinen. Turvallisuussuunnitelmassa vahvistetaan yhteiset tavoitteet paikallisen turvallisuuden lisäämiseksi, rikosten torjumiseksi, liikenneturvallisuuden parantamiseksi ja onnettomuuksien ehkäisyksi.</p>
<p>Turvallisuusviestintä</p>	<p>Tiedottamista laaja-alaisempi, toimivia ja etukäteen sovittuja viestinnän perusrakenteita noudattava tiedonkulku erilaisissa häiriötilanteissa muun muassa toimintayksikön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa, pelastus- ja poliisitoimen sekä muiden kunnan viranomaisten kesken.</p>
<p>Työsuojelun toimintaohjelma</p>	<p>Turvallisuuden ja terveellisuuden edistämiseksi ja työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseksi tarpeellista toimintaa varten ohjelma, joka kattaa työpaikan työolojen kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset. Työsuojelun toimintaohjelman tulee sisältää keskeiset kehittämistavoitteet ja keinot, joilla töiden, työympäristön ja työyhteisön toimivuutta voidaan kehittää organisaatiossa.</p>
<p>Uhka</p>	<p>Tarkoitetaan vaaraa tai riskiä, joka uhkaa ihmistä tai hänen omaisuuttaan.</p>
<p>Vaara</p>	<p>Mahdollinen vahingon, uhkan tai onnettomuuden lähde tai vahingon / onnettomuuden mahdollistava tilanne.</p>
<p>Vaarallinen tapahtuma</p>	<p>Tapahtuma, joka voi aiheuttaa vahingon, onnettomuuden tai vaaratilanteen.</p>

<p>Vaaran tunnistaminen</p>	<p>Toiminta, jossa tunnistetaan vaaran olemassa, ja määritellään sen ominaispiirteet.</p>
<p>Valmiussuunnitelma</p>	<p>Suunnitelma, jossa selvitetään erityistilanteiden, häiriötilojen ja poikkeusolojen vaikutukset (uhka- ja riskianalyysi) organisaation tehtäviin ja toimintaan, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen, mahdolliset (poikkeusolojen) erityistehtävät ja toimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi. Valmiussuunnitelman laatijana kunnan tasolla ovat esimerkiksi kunnan toimialojen johto ja asiantuntijat (sivistystoimen/opetustoimen toimialajohto).</p>
<p>Varautuminen</p>	<p>Toimi, joilla pyritään turvaamaan yhteiskunnan eri toiminnot kaikissa tilanteissa. Se on valmiuden luomista toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi ja kriisistä selviämiseksi. Varautuminen on osa organisaation normaalia toimintaa. Kriisitilanteessa organisaatioita ei muuteta eikä uusia perusteta. Varautumisessa on huomioitava niin pienet tavanomaiset onnettomuudet ja rikokset kuin poikkeusolot. Omatoiminen varautumisvelvollisuus koskee kaikkia.</p>
<p>Viranomainen</p>	<p>Julkisyhteisön kuten kunnan, kirkon tai valtion, pysyvä toimielin, jolle on säädöksillä annettu toimivalta ja velvollisuus tiettyjen tehtävien hoitamiseen omalla toimialallaan. Viranomaisena voi olla yksi virkamies (henkilö) tai useampia virkamiehiä, jolloin käytetään nimitystä virasto tai laitos.</p>
<p>Väkivalta</p>	<p>Tarkoituksellinen itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettu fyysisen voiman tai vallan käyttö, uhkailu tai niiden toteutus.</p>

Juvan kunnan opetustoimen POISSAOLOMALLI

Huoltajalla on lainmukainen
velvollisuus varmistaa, että
huollettavan oppivelvollisuus
tulee suoritetta. (OVL 9)

Opetuksen järjestäen on
seurattava oppilaan poissaoloja
osallistava poissaoloista
huoltajalle. (POL 269)

Ennaltaehkäisevä toiminta

- Oppilaiden **osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin** tukeminen (mm. oppilaskunta)
- Koulun **kiinnittymisen** tukeminen sekä tunne- ja **vuorovaikutustaitojen** vahvistaminen
- Poissaolojen **seuranta** on systemaattista ja jatkuvaa osana yhteisöllistä opiskeluhoitoa
- Vuorovaihteellinen **yhteistyö** kodin ja koulun välillä ehkäisee poissaoloja
- LO/LV seuraa ja puuttuu aktiivisesti oppilaan poissaoloihin

Huoli puheeksi- puutu heti ja selvitä (Poissaoloista herää huoli kotona/ koulussa)

- Luvattomat poissaolot
- Toistuvat ja pitkäkestoiset poissaolot
- Selvittämättömät tai puutteellisesti selvitetty poissaolot
- Toistuvat myöhästymiset ja kesken tunneilta poistumiset
- LO/LV seuraa ja puuttuu aktiivisesti **keskustele** asiasta **oppilaan kanssa ja on yhteydessä huoltajiin**- sopii mahdollisesta yhteydenotosta kouluterveystieteeseen / kuraattoriin

Poissaoloja yli 30 h

- LO/LV **selvittää oppilaan poissaoloja keskustelemalla oppilaan ja huoltajan kanssa** lähettää Wilman iestin
- Konsultoi oppilashuoltoa matalalla kynnyksellä, jos oppilaasta, oppimisesta tai koulunkäynnistä on huolta.
- LO/LV **järjestää kokouksen** koulun tilanteen arvioinnin ja tuen tarpeita varten
- LO/LV sopii tarvittaessa tukitoimet ja seuraavan tarkasteluajan kohdan oppilaan ja huoltajan kanssa.

Poissaoloja yli 50 h

- LO/LV selvittää poissaoloja uudelleen sekä pyytää tarvittaes **toimijat yhteistyöhö** ja luvan yksilölliseen oppilashuoltopalaveriin, jossa voidaan kartoittaa poissaolojen syitä ja oppilaan kokonaistilannetta.
- LO/LV kutsuu yhteisen harkinnan mukaan koolle yksilöllisen oppilashuoltopalaverin, jos opiskeluhoito näkee sen tarpeelliseksi koulunkäynnin tai hyvinvoinnin kannalta.
- **Sovitaan tukitoimet, seuranta ja vastuuhenkilöt**
- Jos oppilashuoltopalaveria ei järjestetä, opettaja sopii tukitoir ja seuraavan tarkasteluajan oppilaan ja huoltajan kanssa.

Poissaoloja yli 70 h

- Tukitoimista ja seurantapalaverista huolimatta poissaoloja kertyy edelleen – LO/LV pyytää luvan yksilölliseen oppilashuoltopalaveriin
- LO/LV **kutsuu koolle oppilashuoltopalaverin** – selvitetään tausta ja syyt - konsultoidaan tarvittaessa asiantuntijoita.
- LO/LV tekee 1) **huoli-ilmoituksen** eli sosiaalihuoltolain mukaisen yhteydenoton tuen tarpeen arvioinnista tai 2) **lastensuojeluilmoituksen**, jos tilanne ei ole tehostetuista tukitoimista, seurannasta ja huoltajien kanssa tehdyistä yhteistyöstä huolimatta korjaantunut.
- Seurantapalaveri ja oppilashuoli on työskentely jatkuu

Seuraavat poissaolot eivät automaattisesti ole huolta tuottavia:

- Huoltajien anomat, oppilaalle myönnettyt yksittäiset lomapaat ja vastaavat poissaolot
- Terveystieteellisiä syistä johtuvat poissaolot: sairastumiset ja erilaiset hoitokäynnit (lääkäri, terapia yms.)
- > jos poissaoloja minkä tahansa syyn takia yli 50 tuntia, on tarkasteltava pedagogisia järjestelyjä
- > jos epämääräisiä poissaoloja yli 70 tuntia, tarvitaan oppilaan tilanteen kartoituksen sosiaalitoimi

Aitoo osaamista jo vuodesta 1442